קרבן העדה על תלמוד ירושלמי מועד קטן

רבי דוד פרנקל

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

קרבן העדה על תלמוד ירושלמי מועד קטן

רבי דוד פרנקל

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/קרבן-העדה-על-תלמוד-ירושלמי-מועד-קטן/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 7
הלכה ג 10
הלכה ד 11
הלכה ה 12
הלכה ו 15
הלכה ז 15
הלכה ח 17
הלכה ט 18
הלכה י 19
פרק ב 20
הלכה א 20
הלכה ב 21
הלכה ג 22
הלכה ד 24
הלכה ה 25
פרק ג 26
הלכה א 26
הלכה ב 33
הלכה ג 34
הלכה ד 34
הלכה ה 35
הלכה ו 46
הלכה ז 47
הלכה ח 52
הלכה ט 53

פרק א

הלכה א

מתני' משקין בית השלחין ארץ עיפה וצמאה למים עיף ויגע מתרגמינן משלהי ולאי וה"א מתחלף בחי"ת ששניהם ממוצא הגרון:

במועד. דדבר האבוד מותר במועד ושדה בית השלחין משעה שמתחיל להשקותה אם אינו משקה אותה תדיר מיד נאבד כדתנן לקמן זרעים שלא שתו לפני המועד לא ישק' במועד דלא פסדי אבל שתו לפני המועד ישקם במועד ודוקא שדה לבן של תבואה שהוא שלחין משקין במועד אבל שדה שלחין של אילן לא שרי במועד דלא פסדי:

ובשביעית. מותר להשקות בין שדה בית השלחין בין שדה בית הבעל ובית השלחין משום מועד בלבד הוא דנקיט:

שיצא בתחילה. שיוצא עכשיו מתחילה ואין חוששין הואיל וחדש הוא שמא יפלו גדותיו ואתי לתקן במועד ואיכא טירחא:

שלא יצא בתחילה. שהוא ישן:

אבל לא ממי גשמים. בגמ' מפרש:

עוגיות. חריצים בעיקרי הגפנים כדי שיתעכבו שם המים מלשון הלהן תעגנה שהוא לשון עכוב:

גמ' **ניחא**. כלומר הניחא ממעין שלא יצא בתחלה משקין שאין בו טורח אלא ממעיין חדש למה משקין וכי לאו טירחא היא וטירחא בי"ט אסורה:

אלא כר"מ. אתיא מתני' דסובר מעיין שיוצא בתחלה לאו טירחא היא. דר"מ אמר. מעיין שיצא בתחלה משקין ממנו שדה בית הבעל אם כן ע"כ לומר דסובר דלאו טירחא היא וכדמסיק:

בית הבעל. שדה שא"צ להשקותה אלא גדילה על הגשמים:

דברי הכל. לעולם מתני' אתיא כדברי הכל ומעיין שיוצא בתחלה לאו בשנעשה מחדש איירי אלא שהיה מתחלה מעיין אחד ונעשה עכשיו שנים או שהיו מימיו מועטין תחילה ונתרבו עכשיו וליכא טירחא דליכא למיחש שיפלו כותליו:

שחרבה. מעיינה שרגילה להשקות' ממנו דכיון שרגילה לשתות אי לא משקי לה עכשיו פסדי הרבה:

ה"ג על דעתיה דר"מ משקין ממנו דבר שאינו אבד ודבר שאינו טריח. וה"פ משקין ממנו שדה בית הבעל שהוא דבר שאינו אבד וכדמסיק ומעיין שיוצא בתחלה כגון שהיו מימיו מועטין ונתברכו או שנעשה מאחד שנים וכדמפרש ר' יוסי דלאו טירחא היא ושרי:

אבד וטרח מה אמרי ביה רבנן. מי אמרינן דדוקא במעיין שיוצא בתחילה דלית בה טירחא הוא דקאמרי רבנן דמשקין מהם בית השלחין אבל מידי דטירחא אפילו דבר האבד אסור או דלמא ה"ק אפילו דבר שאינו טורח דוקא בית השלחין משקין ממנו אבל דבר האבד אפילו מידי דטורח שרי:

נישמעינה מן הדא. כמו תא שמע:

עמדה מלהכחיש. שאינה נפסדת אפילו אין משקין אותה:

זו בית הבעל. דפליגי בה ר"מ וחכמים משמע דבבית השלחין לא פליגי ור"מ בבית השלחין אפילו בדבר דטרח נמי מתיר דאל"כ לר"מ מאי איכא בין בית השלחין לבית הבעל וכיון דחכמים ור"מ לא פליגי אלא בבית הבעל ש"מ דבדבר האבד אפילו טרח נמי מתירין ל"א מדקתני זו היא מחלוקת דר"מ וחכמים משמע דבתרווייהו פליגי בין בשדה בית השלחין בין בשדה בית הבעל ומינה שמעינן דלרבנן אבד וטרח אסור:

עד כדי שתשהא שנים או ג' ימים. שלא שתו קודם הרגל סגי וה"ל כבית השלחין או צריכין יותר:

חברייא. הוא החפירה שהיה בה המים:

נגב. נתייבש ג' ימים לפני המועד וחזר המעיין במועד:

אתא. האי דינא לפני ר"ה ואמר אותן זרעים שנפסדו ישקה אותן ושלא נפסדו לא ישקה אותן ש"מ דבעינן יותר מג' ימים:

ר"י ורבי יוסי הורו. במקום ששמו מקרת דצילייא שהיתה זרועה שעורים לקצרן במועד שלא יבקעו השעורין ויפסדו וי"מ עקרת דצילייא מקום שהצל שולט:

ופריך הניחא מי קילון. דאסורין דאיכא טירחא יתירא אלא מי גשמים מ"ט אסורין דהא ליכא טירחא:

מפני שהן כמי קילון. וגזרו דלמא אתי למיעבד מי קילון:

הא בשביעית מותר. לשתות ממי קילון:

ואית דבעי וכו'. ויש שרוצים לחלק בין מועד לשביעית בענין אחר:

ע"י שזמנו מרובה. שאסור כל השנה התירו אפי' דבר דטרח:

אותן ז' ימים אחרונים. דסוף שנה שביעית מי לא מסתברא דליהוו כז' ימי הרגל דזמנו קצור ואסורין או לא פלוג וכולהו שריין ולא איפשיטא:

מי תמציות. הן המים שיורדים מן ההר לאחר שירדו הגשמים:

שלא פסקו. ועדיין הן מבצבצין ממי גשמים שירדו עליהן מהו שיהו כמי גשמים או כמעיין:

נישמעינה מן הדא. תא שמע מהא דתניא בתוספתא פ"ק דמקואות:

הרי הן כמי תמציות שפסקו. שהקרובים לעיר טמאים:
מי גבים. מלשון מים מגבא:
עד איכן. מקרי מי גשמים ולא מי מעיין:
כדי שתפרח חברית. שיגדלו החפירות שהמים נקוין לתוכן:
כרגלי האווז. שהם הולכי' ומתרחבי':
ה"ג פרחה חברית ופסקו למפרע הוא נעשה כמעיין וכו'. וה"פ אם פרחה חברית למפרע הוא נעשה כמעיין אף קודם שפרחה היו להמים שבתוך חברית דין מעיין כיון שפרח לבסוף או דלמא מכאן ולהבא דהיינו לאחר חפירה הוא דהוה כמעיין:
ליידא מילה. לאיזה דבר קמיבעיא לך הא אסור להשקו' ממנו עד לאחר שפרחה חברית א"כ מאי נפקא מיניה אי הוה למפרע מעיין:
ומשני הטביל בו. בחפירה מחטים וצינורות קודם שפרחה אם כמעיין הוא טהורים דמעיין מטהר בכל שהו ואם לאו כמעיין הוא למפרע טמאים:
איליין אגטרגטייא. הנך חריצין מי הוו כמו קילון ואסורין או כמעיין הן:
מה אנן קיימין. במאי עסקינן:
והלא כמו משקין לים הגדול הם. כאילו הגשמים הם מחוברין לים הגדול:
משקין ממנה. בית השלחין שהיא גבוה ומעיין נובע בצדו ובית השלחין אחרת נמוך ממנו ובריכה בצדו וכשמשקין בית השלחין הגבוה מן המעיין נוטף טיפין לתוך הבריכה מותר להשקות אותו בית השלחין הנמוך מהבריכה אע"ג דבריכה עבידה דפסקה הואיל ומטפטף בו מבית השלחין הגבוה מים שבאו לו מחמת המעיין:
ועודה מנטפת. מתוך בית השלחין הגבוה לתוך הבריכה דודאי לא פסקה:
וכי מחמת הניטוף היא יכולה להשקות. בתמיה ודאי לא סגי לה בהכי אלא מחמת הבריכה עצמה שהיא מליאה מקדמת ואע"פ שהבריכה כמי קילון כיון דהמים המנטפין נמשכין מהמעיין לתוכה משקין:
זאת אומרת בריכה שנתמלאת וכו'. משקין ממנה:
הפוסקין והבריכה. חדא מילתא היא:
אם היתה אמת המים עוברת ביניהן. לאחר שנתמלאו משקה מהן ואינו נמנע כיון שהמעיין נמשך לתוכו:
אלו הן הבדידין וכו'. כלומר עוגיות הן הבדידין שבעיקרי אילנות והן בורות קטנים כמין בתי הבד:
כי האי דתנינן תמן. פ' כ"ט דכלים:

ידי הבדיד ד'. הוה חיבור ואם נגעה טומאה טהור ובדיד הוא כלי ברזל שבו חופרין הבדידין:

הלכה ב

מתני' **האמה**. חריצים שעושים בקרקע שבהן המים הולכים סביב השדה ומשדה לשדה וקרויין אמה לפי שהן רוחב אמה ברום אמה:

בתחלה. אם לא היתה מעולם אין עושין בתחילה במועד משום טירחא:

ובשביעית. מפני שנראה כחופר קרקע בשביעית:

ומתקנים את המקולקלות. אם נפל לתוכה עפר ואינה מקלחא מתקנים אותה אבל אין עושין אותה בתחלה במועד:

ומתקנים קלקולי המים. מים המכונסים בגומות לשתות מהן:

וחוטטין. מנקין:

ומנקרין. ומוציאן מתוכן צרורות וקסמין ועפרורית שנפל בהן:

ומציינין. עושין ציונין על הקברות שממחין סיד ושופכין על הקבר והוא סימן להולכי דרכים שלא יעברו במקום טומאה:

ויוצאין. שלוחי ב"ד במועד לעיין השדות שנזרעו כלאים לעקור אותן לפי שנוטלין שכר על כך מתרומת הלשכה ובימי המועד נשכרים בזול מפני שהן בטילים:

גמ' **תמן תנינן**. בשביעית פ"ב:

רבי אלער בן עזריה אוסר. להוציא זבל מעט כדי להוסיף עליו דשמא לא יהיה לו זבל יותר ונראה כמזבל שדהו וצריך להוציא עשר משפלות בבת אחת או יעמיק ג' בארץ או יגביה ג' למעלה מן הארץ שכיון שהמקום ההוא משונה משאר המקומות שבשדה לא מיחזי כמזבל וכן אם נתנו על הסלע שאינו ראוי לזריעה ניכר הוא:

פתר לה. פירשו למתניתין בשני פרושים:

ה"ג בשהיה לו דבר ממועט בתוך שדהו. וכ"ה במס' שביעית:

כן ראב"ע אמר אין זבל מצוי. וחייש שמא לא ימצא לו זבל יותר:

פתר לה. פירוש אחר:

בשהיה לו דבר מועט בתוך ביתו. אבל שדהו כבר הוא מזובל:

מפני מראית העין. בשעה שמוציאו יאמרו לזבל שדהו הוא עושה א"נ שלא ידעו שהוא מזובל מקודם שביעית לפיכך אסור עד שיוציא עשר משפלות כאחת דנראה דלעשות אוצר קמיכוין:

ופריך ולית. להו לרבנן דחיישינן למראית עין ומ"ט פליגי אראב"ע:

דחוטרא. שם מקום:

סל ומגריפו שבידו. מוכיחין עליו שלא הוציאו אלא לעשות:
אמר אילין שמועתא דהכא. הך שמעתתא דתרין פתרין דשביעית א"נ הני תרין פתרין אמתני' דהכא וכן נראה עיקר:
דתנינן תמן. היינו רישא דמתני' ואשגרת לשון דשביעית נקט לשון תמן:
מפני שהוא מכשיר צדדיה לזריעה. כשחופר האמה ומניח העפר על שפת האמה עביד לה ארעא רכיכא והרי הוא ראוי לזריעה והלכך אסור אף בשביעית:
מפני מראית העין. שנראה כעודר לצורך שביעית שחופר כעודר:
וכא מה אית לך. והכא במסכת בשביעית מ"ט אוסר ראב"ע כיון דלא חיישינן למראית העין:
לית לך. א"א לך לומר אלא כפירוש הראשון איירי שהיה לו דבר מועט בתוך שדהו ושמא לא ימצא לו יותר ונראה כמזבל שדהו:
מה נפק מן ביניהון. מאי בינייהו:
חפר לעשות אמה של בנין. ומרחיקים הזרעים מן הבנין:
גיבסס. מין סיד וקורין בל"א גיפ"ס:
מותר שהרי ניכר. דלצורך אמה חופר:
כהדא וכו'. כהא דמרחץ דאנשי סכותא נשבר במועד:
דבני. כמו בי בני:
ושרא. והתיר להן ר' אבהו למיעבד ולתקנו במועד:
בטריח וכיווני לא וכו'. בדבר שיש בו טורח וכיוונו לעשותו במועד סברוהו למימר אפילו של רבים אסור כדתנן לקמן ובלבד שלא יתכוון מלאכתו במועד ואפילו לרבים אסור:
אמרין. דמותר לעשות במועד אפילו כיוונו דאם לא מתעביד עכשיו במועד שהפועלים בטלים ונעשה בזול לא יעשה כלל:
איירא דציפורין. אמת המים שבציפורי נפתח במועד:
ה"ג ואסר ר' ירמיה אר"פ לא אסר ר"י אלא משום הלכת הפטיש שיוחנן כה"ג אסר מלעשות מלאכת הפטיש במועד משום דאושי מילתא טובא וה"נ אסר ר' ירמיה משום דאושי מילתא:
בית עלמא. בית הקברות:
דבר מקטייא. שם מקום:
איתפחת. נשבר במועד:
אלא להיות שפין את סדקיהן. אבל לתקנו ממש אסור:
גרפין לון. כלו' מאי חוטטין גורפין אותן:

כי האי דתנינן תמן פ"ד דמקואות:
החוטט בצינור לקבל צרורות. א"כ חוטטין דהכא נמי לגרוף:
ומשקין את הסוטות. בודקין אם ראוי לשתות:
ומפרקין את המנעול מע"ג האימום וכו'. לאו צרכי רבים הוא אלא סיומא דתוספתא הוא ובח"מ איירי דמותר לפרק המנעול מע"ג הדפוס שאין זה מעשה אומן אבל אסור להחזירו שצריך אומן ואסור במועד:
ופריך לא כבר ציינו באדר. כדתנן במתני' ולמה צריך תו לציין במועד:
ושטפו. לציון הראשון וצריך ציון אחר:
לא כבר יצאו באדר. ולמה להו לצאת שנית במועד:
ואין הצמחין. של הכלאים היו ניכרים כולן בט"ו באדר:
מניין. רמז לציון הקברות מקרא:
טומאה קוראת וכו'. כלו' עושי' סימנים על הטומאה כדי שיהיה מרגיש ופורש:
ועברו העוברים וגו'. בנבואת יחזקאל כתיב שלעתיד יעשו ישראל ציונים על עצמות הפגרים המושלכין ופשטיה דקרא הציון הוא שיטלו אותו משם ויקברנו בגיא המון גוג מ"מ רמז הוא שבא הכתוב להזהיר וללמד שיהא אדם עושה ציון שיפרשו מפני הטומאה:
עצם. קדריש כולא קרא:
על העצמות. אע"פ שנתעכל הבשר דאכתי מטמא באהל ואיירי בשיש בו רובע הקב אע"פ שאינו לא רוב בנין ולא רוב מנין:
על השדרה ועל הגלגולת. ואע"פ שאינן אלא עצם א':
ע"ג אבן קבועה. על הקבר לאפוקי אבן המתגלגל דהכי משמע לישנא דקרא ובנה שהוא מחובר בבנין:
אף היא הולכת ומתגלגלת למקום אחר. ויאמרו שהטומאה היא שם ומטהרים טמאות ומטמאין טהרות שלא כדין:
למקום טהרה. מדלא כתיב ובנה עליו ציון משמע שאפילו על מקום טהרה שאצלו מציינין דאל"כ חינו מרגיש עד שיבוא אל הציון וכבר נטמאו הטהרות לכך מרחיקין מקצת וכשיבוא אל הציון מרגיש בטומאה שלפניו ואינו הולך לשם:
מכאן לציון. שעושין סימן:
ה"ג תני מצא אבן וכו':
אע"פ שאין מקיימים כן. שהרי צריך להרחיק הציון מן הטומאה כל שהוא כדפרישית בסמוך וכשהטומאה תחת האבן הרי כל האבן מטמא באוהל:

אני אומר מת קמצוץ היה נתון תחתיה. מת שמרגלותיו מונחים אצל ראשו ונקבר שלא כדרכו ולא היה מחזיק מקומו יותר מן האבן הלזה ואפילו האבן קטן:
קמצוץ. פי' שנקמץ ואינו מחזיק הרבה וחבירו בפסחים פ' כיצד צולין דף כ"ו:
היו שתים. אבנים מצויינות וריוח ביניהן עליהן טהור שאני אומר מפני הטומאה שביניהן ציינו עליהן:
אם היה חרוש בינתיים. המקום שבין שני האבנים היה חרוש הרי הן כיחידות ובניהן טהור דמסתמא לא היה שם טומאה שאין חורשין מקום הטמא:
ה"ג ותחתיהן טמא. שמא נתעכל הבשר. נמצא מטמא טהרות שלא כדין:
ולא נמצא מטמא טהרות למפרע. כל זמן שלא נתעכל והוא לא ידע ויעבור עליו ומפסיד טהרותיו:
מוטב שיתקלקלו בו לשעה עד שיתעכל:
ואל יתקלקלו בו לעולם. דכשיעשו ציון יסברו לעולם שעדיין הטומאה שם וישרפו עליו קדשים שיעברו עליו בשוגג או בלילה:

הלכה ג

מתני מושכין את המים מתחת אילן זה לאילן אחר דליכא טירחא אבל לא ישקה כל השדה:
שלא שתו. דלא פסדו:
בזה ובזה. אפילו לא שתו ואפילו שדה הבעל דמשום הרווחא שרו חכמים:
גמ' רבי מנא אמר להּ. להך שמעתתא דבסמוך סתם ולא אמרה משמיה דשמואל אבל ר' אבון אמרה משמיה דשמואל. בסתם. שדה חלוקים רבי אליעזר בן יעקב ורבנן אבל במטוננת אפילו רבי אליעזר בן יעקב מודה דמותר ובשדה יבשה אפילו רבנן מודו דאסור:
מה אנן קיימין. במאי עסקינן:
אם במרווחין. שהאילנות נטועים בריוח פחות מעשרה לבית סאה:
ד"ה אסור. שאין צריכין השקאה:
ד"ה מותר. דכיון דאין להם קרקע כל צרכן פסדי אי לא משקי להו:
הא רבנן וכו'. כמו גופא אפילו רבנן אמרי במרווחין אסור להשקות מיבעיא לן לדידהו מהו להמשיך:
כמה דר' אליעזר בן יעקב אמר במרווחין. כלומר בסתם דמשווי להו כמרווחין אמר ר' אליעזר בן יעקב דמותר להמשיך ה"נ לרבנן מותר להמשיך במרווחין ממש:

ופריך ולא כן. סברוהו לומ' דבמרווחין לד"ה אסור והך שדה של עפר לבן במרווחין הוא דלא פסדי אי לא משקי לה ואפ"ה תנן בספ"ב דשביעית מרביצין בעפר לבן בשביעית דברי ר' שמעון ואוקימנא התם רבי שמעון כרבנן דהכא והכא אמרינן דבמרווחין לדברי הכל אסור:

אלא כאן בשביעית. אפי' במרווחין שרי ובמועד אסור וליכא להוכיח דר' שמעון דהתם כרבנן דהכא:

הכי גרסינן אשכח תני מרביצין בעפר לבן בשביעית אבל לא במועד דברי רבי שמעון רבי אליעזר בן יעקב אוסר כ"ה ספ"ב דשביעית. וה"פ מצא ברייתא מפורשת דרבי שמעון אוסר במועד:

מהו בזה ובזה בין ששתו וכו'. קשיא מה טעמא דחכמים הא כיון שלא שתו לפני המועד הן כשדה בית הבעל דמודה חכמים דאין משקין אותו אלא כאן באילן וכו' הא דתנן בזה ובזה היינו בין באילן בין בזרעים מותר להשקות אם שתו לפני המועד:

הלכה ד

מתני' **האישות**. מפרש בגמרא:

ובשדה הלבן. שחורשין וזורעין אותו לתבואה ואין בו אילנות:

בשדה האילן כדרכו. דמפסדי טפי ולהפסד מרובה חששו ובגמ' מפרש איזהו כדרכו ואיזהו שלא כדרכו:

ומקרין את הפירצה. מפרש בגמרא:

גמ' **זו חולדה**. שדרה בעיקרי הבתים ואינה רואה את השמש:

נפל אשת וגו'. הרי דקרא קרי לה אשת לכך קורא לה תנא דמתני' אישות:

ופריך הניחא בשדה אילן. דמותר לצודן כדרכו מפני שמפסידה אלא בשדה הלבן מה טעמא הא לא מפסדי מידי:

הסמוכ' לשדה אילן. וחיישינן שמא יצאו משדה לבן ויפסידו האילנות:

כדרכו. כלו' איזהו כדרכו:

תוחב בשפוד. למעלה מגומתן ומרדד האדמה וממעך אותן:

חורדי. כמו חורי:

נוטל. עפר מחור של אלו ונותן לתוך חור של אלו והן מחלקין זה את זה מפני שהן מריחין את העפר ואין מכירין באותו עפר:

והוא שתהא אמת המים עוברת ביניהן. בין שתי חורין דכיון דאיכא הפסק מים ביניהון אין מכירין הני בעפר דהני:

שאינה סגה את העפר. שאין שם סייג וגדר מן העפר שמתחלה בשעת עשיית הגדר עושין גדר וצוברין עפר לפניו:
אבל פירצה שהיא סגה את העפר. ועדיין העפר עומד אסור לתקן פירצה זו בשביעית:
שהיא מכשלת את הרבים. שיש לחוש שתפול לרה"ר ויזקו בה רבים:
גוהה. נוטה ליפול:
ופריך ויסתור ולא יבנהו. דהא תו ליכא סכנה:

הלכה ה

מתני' **רואין את הנגעים במועד להקל**. שאם טהור הוא אומר לו הכהן טהור אתה ששמחה היא לו אבל לא להחמיר שאם טמא הוא ישתוק ולא יטמאנו ויצריכנו לצאת חוץ למחנה:
לא להקל ולא להחמיר. שמתוך שנזקק לו להראותו אם הוא טהור כדי להקל עליו אף הוא נזקק להחמיר שאם הוא טמא צריך לטמאו דכתיב לטהרו או לטמאו שאין כהן רשאי לשתוק וטוב הוא לו שלא יראהו הכהן כלל:
מלקט אדם עצמות אביו ואמו. כדי לקברם במקום הגון:
ששמחה היא לו. כשרואה אותם קבורין בקברי אבותיהם:
לא יערער על מתו וכו'. בגמרא מפרש:
קודם לרגל ל' יום. שדרך בני אדם לכנס מעות קודם לרגל ל' יום ושמא יתן המעות שכנס לצורך הרגל לספדן וימנע משמחת הרגל וי"א שאין המת משתכח מן הלב אלא לאחר ל' יום להספדו:
גמ' **תמן תנינן**. פ"ד דנגעים:
ופסת כגריס. בשפסתה לאחר הפטור אייריי:
ר"ע מטמא. דיש כאן נגע וסימן טומאה עמו:
תיראה כתחלה. דחשיב כנגע אחר ונגע חדש הוא זה:
ופריך הא רבי עקיבא מטמא.מחליט ורבנן דאמרי תראה כתחלה. נמי מחליטין כשרואה אותו שהרי נמצא בו מחי' או שיער לבן אם כן מאי בינייהו:
ערב הרגל. כשהנגע נראה לו כך בערב הרגל איכא בינייהו ואליבא דרבי מאיר:
רבי עקיבא אומר הוא הנגע הראשון ואין נזקקים לו לא להקל ולא להחמיר:
והיידא היא. ואיזהו שלא להחמיר דקאר"מ שאין את נזקק לו לשנייה דווקא:
אתיא דיחידייא וכו'. ר"ע דנגעים אתיא כחכמים דהכא ור"מ דהכא אתיא כחכמי' דמתני' דנגעים ור"מ וחכמים דמתני' פליגי בנגע דכגריס ופסת כגריס וכו':

ה"ג אתיא דיחידייא דהתם כסתמא דהכא רמ"א וכו' ובסמוך גרסי' ודיחידייא דהכא כסתמא דתמן ורבנן אמרי חורי היא וכו':

ופריך תנינן הכא. בתמיה הא תני בברייתא רמ"א רואין את הנגעים בתחלה להקל א"כ אף השנייה רואין אליבא דר"מ ואת אמרת דאליבא דרבנן דהתם אין רואין השנייה:

תמן. בנגעים דאיירי בשהלכה לה האום והוא הנגע הראשון לכ"ע נזקקין לו שהרי ניכר לכל שהוא להקל ואין בו שום ספק:

ברם הכא. אבל מתני' איירי בשעדיין האום קיימת וצריך חקירת חכם לר"מ רואין להקל ולרבנן אין רואין והא דנקט בשהלכו להם הסימנין ל"ד אלא בשאין בהן סימנין איירי דביש בהן סימנין לא שייך ראייה וחקירה:

נראים דברי ר"י במוסגר ודברי ר"מ במוחלט. במוסגר לא חזי ליה דלמא מטמא ליה חוץ לג' מחנות ולית ליה צוותא דעלמא ומצער ליה ובימי חלוטו חזי ליה דצוותא דעלמא עדיף ליה דאי מטמא לא מטמא יותר מדעיקרא ואי מטהרו משמתו דאית ליה צוותא דעלמא אף על גב דאסור בתשמיש המטה צוותא דעלמא עדיף ליה:

ה"ג רע"א הוא קדמייתא ואינו נכנס לעזרה ורבנן אמרי חורי הוא ונכנס לעזרה:

הא ר' עקיבא וכו' מה ביניהון. ל"ג ליה דהא אדלעיל קאי:

פריחה ביניהון. אם פרח הנגע בכולו איכא בינייהו דקי"ל הפורח מן הטמא טהור ומן הטהור טמא ואפילו פרח לאחר הפטור נמי מיקרי פורח מן הטמא וכ"ה בהדיא בת"כ ומביאו הר"ש רפ"ח דנגעים והשתא לרבי עקיבא דאמר שהוא נגע הראשון ה"ל פורח מן הטמא וטהור ולרבנן דאמרי נגע אחר הוא ה"ל פורח מן הטהור וטמא:

פריחה ושחין המורד ביניהון. ואיזהו שחין המורד כגון השחין והמכוה שהן מכות טריות ואינן מטמאין בנגעים ואינן מעכבין הפריחה בכולו וקסבר דאם פרח בכולו ואח"כ נתרפא השחין ופרח גם עליו דטמא וה"ה ה"נ אם פרח בכולו חוץ ממקום שהיה הנגע בראשונה ואח"כ פרח גם עליו לר"ע דאמר היא קדמייתא טהור שהרי הוא כאילו היה הנגע עליו ולרבנן טמא דמה שפרח עכשיו על מקום הנגע הראשון כנגע חדש הוא וכאלו פורח על שחין המורדין לאחר שנתרפא:

בגין דהוא חורי. בשביל שהוא נגע אחר הוא דטמא לרבנן אבל אם הוא הנגע הראשון כלומר לר"ע טהור אתייא כי האי דארשב"ל:

דאתפלגון. דפליגי ר"י ורשב"ל:

פרחה בו בשחין המורד. שנתרפא לאחר שפרחה בכולו ואח"כ פרח עליו כנ"ל לפרש הסוגיא ואף שיש לי עוד פירושים אחרים וזהו מה שנראה לפי סוגית המשניות והתוספתא דנגעים:

במהמורות בשוחות עמוקות כמו במהמורות בל יקומון:

וקוברין אותן ברזים. דהיינו בארונות העשויים מארזים:

שנינוחו. שנצלו מן הדין שלאחר עיכול הבשר פטור מן חיבוט הקבר:

ממקום למקום. ממקום שהיה מונח תחלה למקום אחר:

אין בו משום ליקוטי עצמות. שהוא נקבר בארון שהיה שם מתחלה:

בארון של אבן. שהוא כקרקע:

אבל בארון של עץ. ה"ל כליקוטי עצמות שלוקח אותן ממקומן וקוברן במקום אחר:

ואפילו בארון של עץ וכו'. שהרי כקבור הוא אלא איזהו ליקוטי עצמות אם העביר באפיקרוסין דודאי אין דרך להניחם כך:

אפיקרוסין. מלבוש שלובשים סמוך לבשר:

ה"ג חגיי בשם ר"ז ליקוטי עצמות כשמועון ותני כן ליקוט עצמות מלקט עצם אל עצם משיתאכל הבשר תני אין וכו'. וה"פ ליקוטי עצמות כשמועון כמשמעו שמלקט עצם אל עצם ואפילו המעבירן באפיקרוסין אין בו משום ליקוט עצמות:

ותני כן. ותניא נמי הכי:

אין שמוע לליקוט עצמות. אם שמע שנלקטו עצמות אבותיו אינו מתאבל עליהם אם לא היה שם בשעת הליקוט:

והוא ששמע. ביום מחר שלאחר ליקוט עצמות אבל אם שמע ביום שנלקטו מתאבל עליהם אע"פ שלא היה שם:

ויש שיעור לליקוט עצמות. כמה ילקוט כדי שיתאבל עליהן או דלמה אין שיעור ואפי' כל שהוא חייב להתאבל:

ניקומכי. שם חכם:

לקרוע ולהתאבל כר' אחא דסובר דכל דיני אבילות נוהגין בליקוט עצמות ושלא להיטמות כר' יוסי. דר' הלל כהן היה והורה לו ר' מנא שלא יטמא לעצמות אביו שאין זה בכלל קבורה שמטמא להן:

מה שהן אומרים בבית הכנסת. ברוך מנחם אבלים:

מה שהן אומרים בשורה. כשהיו חוזרין מן הקבר היו עושין שורה סביב האבל לנחמו ומושיבין אותו והן עומדין סביב:

קילוסין. שמספרים בשבחו של הקב"ה שממית ומחיה וי"א דמספרים ומשבחים בשבחו של מת לפי מה שהוא:
מזכירתו בין המתים. עם הספד שעושה חבירו על מתו:
בישן. שכבר מת לו מזמן רב הוא דאסור לעורר ולהספידו עתה:
אבל בחדש מותר. להספידו כדרכו מפני שהמרירות כבר הוא בלבו על מיתת המת ואין בו תוספת צער דעיקר טעם איסורו שלא יצער במועד:
ליוייתה. זיווגה כדכתיב כמער איש ולוית:
לוייתה. לשון יללה:
אפי' בקבר. שכבר מתו בניה לא ישאנה:

הלכה ו

מתני **כוכין וקברות במועד**. להקבר בו מת שימות אחר המועד:
כוכין. במערה שתחת הקרקע וקברות בבנין:
אבל מחנכין. מפרש בגמרא:
נברכת. בגמרא מפרש:
וארון עם המת בחצר. שמת שם מותר לנסר הנסרים ולעשות לו ארון אבל בחצר אחרת לא שלא יאמרו מלאכה אחרת הוא עושה:
ר"י אוסר. להביא עצים לעשות נסרים בתחלה לצורך הארון אא"כ מנוסרות קודם י"ט:
גמ' **מאריך בו מצד אחד וכו'**. אבל משני צדדין לא שנרא' כחופר מתחלה:
זה הבקיע. שאין עושין אותו קבר לעולם אלא לשעה:
כל שהו תושב. שאינו רק לישב שם נקרא בקיע כמו גר ותושב אנכי עמכם והיינו מהמורות דלעיל:
אפילו בשוק. דליכא חשדא שמפורסם שלצורך מת הוא עושה:
כד דמך. כשמת:
שלא יקוץ לו ארזים. לצורך נסרים:
היו חצובות. אבנים מן ההר אלא שצריך לחלקן ולרבען או לחלוק א' לשנים או לשלשה דומיא דארזים לנסר:
תפלוגתא. היינו פלוגתא דר"י ורבנן דמתני' דדמייא לארזים לנסר:

הלכה ז

מתני' **אין נושאין נשים וכו'**. בגמ' מפ' טעמא:
אבל מחזיר הוא את גרושתו. דאינה שמחה כל כך אלא באשה חדשה שלא היתה לו מעולם:

ועושה אשה תכשיטיה. בגמ' מפרש מה הן התכשיטין:
שניול הוא לה. צער הוא לה:
גמ' **מפני ביטול פריה ורביה**. דאי שרי נישואין בי"ט אין אדם נושא אשה כל השנה כולה אלא ממתין עד המועד שיהא עושה סעודה אחת לי"ט ולנישואין:
העבד מהו שישא במועד. מי אמרינן כיון דאינו מצווה על פריה ורביה מותר לישא או דלמא כיון דמצווה אשבת אסור:
מי שחציו עבד וחציו בן. חורין. כופין את רבו לשחררו דלישא אשה אינו יכול ליבטל לא תוהו בראה לשבת יצרה והלא לא נברא העולם אלא לפ"ו:
ה"ג הדא אמרה שהעבד מצווה על פ"ו ואר"ש בר בא בשם ר"י כל שהוא מצווה על פ"ו אסור לו לישא אשה במועד וכ"ה בגיטין. וה"פ מדקתני והלא לא נברא העולם אלא לפ"ו שמעינן דשבת הרי הוא כפ"ו וא"כ אף העבד אסור לישא במועד:
שאין מערבין שמחה בשמחה. בעינן דלשמוח בשמחת החג לחוד:
שמע לה מן הדא. דאין מערבין שמחה בשמחה:
עשו ז' ימים והחג ז' ימים. ולמה לא נטר עד החג וליעבד לכאן ולכאן אלא משום דאין מערבין:
מלא שבע זאת. ולא עשה לשניהם בשבוע אחת אלא שאין מערבין:
מפני הטורח. ליטרח לצורך נישואין וטירחא במועד אסור ומתני' ה"פ מפני ששמחה היא לו וטורח בה יותר מדאי:
ונושא מערב הרגל. אף ע"ג דז' ימים של סעודה יהיו ברגל:
ה"ג לית הדא פליגא על ר"ח. כלו' ל"ק מברייתא זו אר' חנני' דאמר משום שמחה דעיקר שמח' נישואין חד יומא ובשאר יומי לא הוה כמערב שמחה בשמחה:
לית הדא פליגא על ר"י. דאמר מפני ביטול פ"ו כיון שאינו יכול להתחיל אלא בערב הרגל אין ממתין עד הרגל דלמא מתרמי דלא מצי להתחיל בערב הרגל וצריך לשהות עד אחר הרגל:
ה"ג ואפילו על ר' לעזר לית היא פליגא. וה"פ אפילו על ר"ל דאמר משום טירחא ל"ק מברייתא זו כדא"ר בא:
עלת כלתא וכו'. כשכלה נכנסה לחופה יצאה הטירחא דטירחא ליכא אלא חד יומא:
מן הנישואין. שגירשה אחר הנישואין והחזירה הוא דליכא שמחה וגם אין טורח בה ואין רגיל לשהות עד הרגל:
כוחלת. נותנת כחול בין עיניה כדי שדומות נאים:
ופוקסת. מחלקת שערה לכאן ולכאן א"נ מתקנת שערה בידיה חוץ לצעיף:

ה"ג **ומעברת כלי חרש על פניה**. וה"פ מעברת כלי חרש שהוא חד על פניה של מטה להעביר השער בלשון נקי היא מתניתא דעל פניה היינו פניה של מטה וכדפרישית:
בסיד שהיא. מסלקו בתוך המועד פליגי ר"י וחכמים דחכמים סברי כיון דבסוף המועד היא שמחה לאחר שהסירה לפי שמישר השער ומעדן הבשר:
ד"ה אסור. שהרי במועד היא מנוולת:
וחורנה. ואידך:
ולא ידעין. מי אמר שבסיד שמסירה במועד נחלקו ומי אמר שבסיד שמסירה לאחר המועד נחלקו:
כדעתיה. לשיטתו אזיל:
כמה דר"י אמר. התם בפ"ק דעכו"ם נפרעין מעכו"ם ביום חגם מפני שהוא מצער דכל אדם שפורע מיצר ואע"פ ששמח לאחר זמן מ"מ לפי שעה הוא מיצר ה"ל כצרה הלכך אוסר גם כאן אע"פ ששמחה הוא לאחר זמן במועד הזה:
הוי דו וכו'. הרי דר"ח הוא דאמר בסיד שהיא מתרתו בתוך המועד פליגי:

הלכה ח

מתני' **ההדיוט תופר כדרכו וכו'**. כולא מתני' מפרש בגמרא:
גמ' **ממלא את המחט**. בבת אחת תוחב תחיבות הרבה כמלא אורך המחט ואח"כ מושכה מן הבגד ונמצאו תפירות הרבה במשיכה אחת:
כדרכו אחת אחת. שאין דרך ההדיוט לתפור מלא מחט בבת אחת:
מפסיע. שאינו תופר ביושר אלא מפזר התפירה ולהכי קרי מכליב שהתפירות רחוקות זו מזו כשיני הכלב:
הרוצענין. אושכפין שאין תימר. ואס"ד דמכליב היינו אחת אחת למה תופר ברוצענין הלא כל דרך אומנותן אינו אלא לתחוב אחת אחת:
אלא. הכא במאי עסקינן מכליב היינו מפסיע:
כל שהוא מזויג את האימריות. שאינו יכול לזווג את שפת החלוק לתפור ביושר:
בתופר כיסין. כשתופר נעשה הבגד כמו כיסין שאינו חלוק זהו הדיוט דמתניתין:
סירוג שתי וערב. שאורגין מטה של חבלים שתי וערב:
מיתוח אם היתה רפה. זה שנארג. ימים רבים ממתחין החבלים:
ולא ידעינן. אם סובר כחזקיה דוקא ור"י פליג עליה דחזקיה בסירוג אלא שפסק כחזקיה שהוא רבי' דר"י או דסובר כר"ח בר בא דסירוג לד"ה שתי וערב:
דתנינן תמן. פי"ט דכלים:

החבל מאימתי הוא חיבור. בתחלה כשאדם מסרג מיטה שלימה משיסרג בה ג' בתים ועדיין החבל ארוך הרבה חיבור הוא לה ואם נטמא החבל נטמא המטה והנוגע בחבל טמא הואיל וסופו לסרגו:

אית לך מימר. וכי אפשר לך לפרש מתני' שתי בלא ערב וכו' א"כ לא מיקרי בית ועוד דא"כ לאו כלום הוא אלא ודאי סירוג שתי וערב:

הכי גרסינן מהו להערים ולסרג. כגון שיש לו מטה שלמה מהו שיערים שאינה רוצה לישן בה אלא במטה חדשה ויהא מותר לסרגה במועד:

רב הושעיה. אוסר דמאן דאית ליה קמח וכי יטחון חיטין ה"נ כיון דאית ליה מטה לא יסרג ל"א מילתא באנפי נפשה היא רב הושעיה מתיר לטחון חיטין אפילו מאן דאית ליה קמח שהחדש עדיף טפי והראשון נראה:

פוק. צא וקנה לנו שיחורין והן מין קטניות לדוך אותן בחול המועד:

אית לן פילחא דמועדא. פילחא מין ריחיים וא"ל וכי יש לנו ריחיים הטוחנ' במועד ל"א וכי יש לנו עבודה במועד והראשון נ"ל:

איקפד עלוי. וכעס עליו ר"ז דסבר דמותר לעשות כן במועד א"כ ר' יונה הוא דאיקפד:

הלכה ט

מתני' **מעמידין**. בונין ומושיבין ומתקנין תנור שצריך לו במועד ולפי שתנורי' שלהן מטלטלין היו ממקום למקום להכי תני מעמידין:

אין מכבשין. מנקרין ומכין בפטיש על הריחיים כשהן חלקים יותר מדאי ואין טוחנין יפה:

גמ' **ה"ג ובלבד שלא יגדלנו**. וה"פ שלא יעשה תנור מחדש:

אין סכין אותן בשמן. לצחצחן ולהחליקן:

הכי גרסינן ואין טשין אותן במטלית. וכ"ה בבבלי בביצה. וטשין היינו שפין:

ואין חוסמין אותן בצונן. לאחר הסקן בשביל שיתקשו על ידי הצונן וכולהו אסורין משום דמתקן מנא:

ה"ג ואם בשביל לשפות עליהן את הקדירה. וה"פ בשביל להעמיד עליו את הקדירה שיתבשל מהרה מותר ובבבלי הגירסא ואם בשביל לאפות מותר:

ותני כן. ותניא נמי הכי:

הרי הן ככל הכלים המיטלטלין. בשבת בחצר דחזו למיתב בגווייהו מידי:

הורי מדוחק. שלא היה להם מקום לבשל ולאפות בו:

הלכה י

מתני' **ולמרפסת**. הילוך שלפני עלייה שבני העלייה הולכים בו ויורדים דרך הסולם לחצר:

ושפין את הסדקין. גגין שאינן משופעין טוחין אותן בטיט וכשיש סדקין בטחיית הטיט הדלף יורד בבית ואיכא פסידא:

שפין. טחין:

מעגילה. עץ עגול שבו מחליקין הגגות:

במחלצים. כלי אומנות של ברזל רחבה כעין כף ולה בית יד:

הציר. רגל הדלת הסובבת בתוך חור האסקופה התחתונה של פסח:

צינור.החור שבאסקופה:

הקורה. קורות הבית ממש שנשברו אפילו קודם י"ט:

ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד. שלא יאמר אמתין עד המועד שאין לי מלאכה אחרת ואעשה זאת:

כבשין. כגון דגים וירקות וכיוצא בהן שכובשין במלח וחומץ:

שיכול לאכלן במועד. שיהו נכבשין מהר וראויין לאכול מיד:

גמ' **לגג ג'**. דכיון דאין תשמישו תדיר סגי בג' טפחים:

למרפסת. דתשמישו תדיר צריך מעקה י' טפחים:

מתני'. כלומר לא תיקשי לך מתני' אברייתא דמתני' דתני ביד וברגל איירי במעגילה קטנה:

עוקא דסולמא. כמין גומא עשוי מעץ שתהא הסולם עומדת בחזקה שלא תמוט:

אפילו כן. אעפ"י שהתיר לו א"ל צא ושאל עוד לזקן וחכם א' ואל תסמוך עלי לחודא:

בשאינן אבודין. אם לא יכבשון אותו במועד הוא דאסור אם אינו יכול לאכול מהן במועד אבל בדבר המתקלקל אם אינו כובשו אסור:

אם אומר את כן. שיהא מותר ללקט ולמכור במועד אפילו דבר שאינו אוכל ממנו במועד א"כ אף אתה מתיר כל האומנות במועד:

ופריך לא כן א"ר בא דבדבר האבוד מותר. והני עשבים נמי דבר אבד הן אם לא ימכרם עכשיו:

ומשני. מתני' לא יהא יוצא ומלקט וכו' בשלקטן ברגל הא ודאי אסור:

הדרן עלך פרק משקין

פרק ב

הלכה א

מתני' **מי שהפך**. דרך בני אדם שמהפכין הזיתים בתוך המעטן שהן צבורים בו כשרוצין להכניסן לבית הבד ואי לא מסיק להו לבד לטחון לאחר שהפכן פסדי:

וארעו אבל. שאסור במלאכה:

או שהטעוהו פועלים. שלא בא למלאכתו והגיע המועד טוען על הזיתים קורה של בית הבד פעם ראשון ומכביד כדי שיזובו קצת ולא יפסידו אבל לא בפעם שניה דתו לא פסדי:

זולף. שופך הזיתים על גב בית הבד וכל מידי דשפיך קרי זילוף:

וגומר. סחיטתם ועצורם בבית הבד:

וגף. סותם פי החביות:

גמ' **אנן תנינן**. במתניתין תנן:

הפוכין ושנויין. שהפכן שני פעמים:

מתני' צריכה וכו'. כלומר איצטריך למתני' ואיצטרך לדרבי חייה:

דברי הכל מותר. אפילו רבי יהודה מודה דזולף וגומר וגף כדרכו הרי דאיצטרך לדרבי חייה לאשמועינן דאפילו בכה"ג פליג רבי יהודה:

דברי הכל אסור. אפילו רבי יוסי מודה דאסור לכך איצטריך מתני' לאשמועינן דאפילו לא הפך אלא פעם אחת נמי מתיר רבי יוסי:

מתני' בעטינים. כשהפכן בכלים שמניחין בהן הזיתים שאינן מתבשלין יפה כדי שילקה ויתרכך קליפתן לפיכך אם הפכן שני פעמים ודאי יתקלקלו והכל מודים דזולף וגומר וכו':

בגרגרים. שלא היו בתוך המעטן הלכך אפילו הפכן שני פעמים אוסר ר' יהודה:

ה"ג ומתני' כר' יוסי ומה דתני ר"ח כר' יהודה. וה"פ מתני' רבותא קמ"ל לרבי יוסי דאפילו בהפיכה אחת נמי מתיר ור"ח קמ"ל רבותא לר' יהודה דאפילו בשני הפיכות נמי אסור והיינו כסתמא דש"ס דלעיל:

יאבד דבר מועט. להפסד דבר מועט לא חיישינן ואין מתירין בשבילה מלאכה במועד:

אל יאבד דבר כל עיקר. אפילו להפסד מועט חיישינן:

דורכין את עבטו. הוא הכלי שהענבים מונחים בו לדרוך:

וזולפין את יינו. שופכין היין מן הענבים לחביות:

בשהגיע זמנו לשתות. שכך היה מנהגם שכל א' וא' משקה כל השדות איש יומו או שבוע א':

וזורעין את נירו. שדה חרושה זורעין פשתן ברביעה ראשונה שאם לא תזרע עכשיו תו אינה ראויה לפשתן:

תזרע מין אחר. בזמן אחר ואין כאן פסידא:

ה"ג מחלפה שיטתיה דר' יוסי. תמן הוא אומר אל יאבד דבר כל עיקר וכא אמר הכין דבמתני' מקיל והכא מחמיר מדר' יהודה:

ומשני שנייא היא תמן. שאני התם לענין זריעת פשתן דחייש ר' יוסי להערמה שיאמר שרוצה לזרוע פשתן. כדי לעשות מלאכה בימי אבלו אבל בשאר דברים מקיל ר' יוסי:

ופריך וכ"ש. קשיא דר"י אדר' יהודה השתא ומה התם גבי פשתן דאיכא למיחש להערמה מיקל ר' יהודה כ"ש הכא דליכא למיחש דהערמה דנתיר לו להיות זולף וגומר וכו':

חכמים שהן בשיטת ר"י. ואין הטעם משום הערמה אלא דסברי דאין זה הפסד ור' יהודה סובר דאף זה הפסד גדול הוא:

הלכה ב

מתני' **בתוך הבור**. חפירה שתחת הגת מסויידת בסיד לקבל היין:

למודים. נסרים של עץ כלומר מכסים אותו שם בנסרים שלא יחמיץ ולא ישלהו מן הבור:

גמ' **הא בתחלה**. לבצור ולתת יינו לתוך הבור אסור:

מה אנן קיימין. במאי עסקינן:

אם בשהגיע זמנו לבצור. קודם החג ולא בצר איהו דאפסיד אנפשיה דאע"ג דדבר האבד הוא כיון מלאכתו במועד הוא ואסור:

אם בשלא הגיע זמנו לבצור. קודם החג למה יעשה מלאכתו במועד הלא לא יפסד אם יעמוד כן עד לאחר החג ופשיטא דאסור:

אלא. הכא במאי עסקינן בשהגיע זמנו לבצור קודם החג אלא שהוא סבר שיכול לקיים עד אחר החג בלא בציר' ובחג רואה שאם לא יבצרנו יאבד:

קטף. בצר מתרגמין קטף:

חמוני'. ראו כל העם ובצרו אף הן במועד:

בשתא וכו'. בשנה שנית הניח ר"ש כרמו ולא בצרו במועד ונתייבשו ואע"ג דאיהו כדין עביד שלא הגיע זמנו לבצור עד המועד ומתקלקל אם לא יבצרנו במועד מ"מ אדם חשוב שאני:

ילפון וכו'. בני אדם קרובין ללמוד מן הדברים המקולקלין יותר מן הדברים מתוקנים ולכך יש לאדם חשוב ליזהר במעשיו מאוד:

הוהרא. מצודת דגים עשוייה מערבה מותר לעשותה במועד לצוד בה דגים לאכול מהן במועד:

הורי. בהנך מהולייא והן נפות שמנפין בהן הקמח:
פומפיי. כלי עשוי מטס של ברזל מנוקב בנקבים קטנים בולטים ושוחקים עליו לחם וגבינה ונקרא כן מפני שיש לו פיות הרבה:
מסיקין. אילפסין וקדרות של חרס לצורך י"ט דבי"ט אסור לבשל בהם בתחלה דקא מחסר להו שאין מחזיקין מים עד שיבשלו בהם פעם אחת:
זפתין גרבא. חבית גדול דאיכא פסידא יתירא אי לא זפתי לה משום דנפיש יינא:
ולא זפתין כוזא. והוא כלי קטן דליכא פסידא כולי האי:
דזיפתא דקדקירא. שהזפת שלו הוא דק וליכא טירחא:
דזיפתא גלידא. שהזפת שבתוכו הוא עב ואיכא טירחא הלכך אסור:
שהוא לשעה. שבכוזא נותנין לשתות מיד במועד:
שהוא לשהות. לתת בתוכו יין שיעמוד בו לאחר המועד ואסור:

הלכה ג

מתני' ושולה פשתנו\. כל מה שמעלה מן המים קרוי שולה:
יאבדו. שאסור ליהנות מהן:
גמ' **ודלא כר"י**. מתני' דלא כר"י דר"י אומר שאינו מכניס פירותיו אלא יושב ומשמר אותן:
פרקמטיא אבדה. סחורה מפירות או תבואה אם יעמדו כך בלי הפיכה ממטה למעלה יתקלקלו מותר לטלטלה ולהפכה והרא"ש גורס פרגמטיא אבודה שרי מזבנינהו במועד:
הדא שיירתא. אם באו סוחרים הרבה שמוכרים סחורות בזול:
שרי מיזבון וכו'. מותר ליקח מהן במועד שילכו להן והוי דבר. האבד:
הוי ידע. ר' יסא דשיירות כשבאים מוכרים בזול וכדפרישית והרא"ש גורס לא הוה ידע וגירסתינו נראה:
אין ידע. אם יודע דאין יכול למכרו אח"כ אא"כ הוא מפסיד מן הריוח מה שהוא יכול למוכרו עתה ימכור ואם לאו אלא שאפשר לו למכרו אח"כ במעות אלו לא ימכור במועד:
אגרא וקרנא קרן הוא. בתמיה וכי הריוח נמי קרן הוא שאתה מתירו למכרו אם מפסיד מהריוח אלא אם הוא יודע שאינו יכול למכרו אחר המועד אא"כ הוא מפסיד מהקרן מותר למכור ואם לאו לא ימכור:
בהדין לסוטה. בהנך רדידים של נשים למכרה במועד אם היא צריכה להם במועד:
דהוה פרוש. שהיה פורש מספינה ליבשה למכור סחורה והרא"ש פי' שהיה פורש מלמכור במועד והראשון נ"ל:
אין את ידע. אם אתה יודע שאתה מוכר והספינה ממתנת לך שתוכל לבא ולשתות מהריוח ולשמוח בשמחת י"ט עמנו מכור ואם לאו אל תמכור:

הוה ליה ספרים. למכור:
א"ל מחדי את מועדא. אם אתה מוכר אותן אתה שמח במועד ואתה שותה יין קונדיטין ואלו לא היה לו מעות בריוח לא היה שותה מותר למכור:
פרגמטיא נגבית מנכסי יתומים קטנים. מי שנתן לחבירו סחורה למכור ומת ועדיין הסחורה בעין גובין אותה מן היתומים קטנים אע"ג דקיי"ל אין גובין מנכסי יתומים קטנים כיון שהסחורה בעין גובין:
בשיש עדים. שזו הי' סחורה שלו ושלא קיבל מעותיו ואע"ג שאין מקבלין עדים שלא בפני בעל דין וקטנים כשלא בפניהם דמי כיון שיש עדים שהיא שלו אינו כנפרע מנכסיהן אלא שלו הוא נוטל:
רבנן דקיסרין בשם ר' אילא. לא נצרכה דגובין פרגמטיא מיתומים אלא בשיש עדים וכו' וכמו שסברוהו למימר:
נעשית כפקדון. וכך אנו אומרים דפקדון אינו גובה וה"ה פרגמטיא:
ופריך מה. בין פרגמטיא למלוה שמלוה אינו גובה מיתומים קטנים:
ומשני מלוה להוצאה ניתנה. מתחלה ואפילו הן עדיין בעין אינו גובה מהן:
אילו הי' לי. מהחכמים שימנה עמי הייתי מתיר בשר בכור וכו' וטעמו כדמסיק ואע"ג שאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין שאני הכא שהן עושין היפך כוונת התקנה כדמפרש בסמוך:
והן מערימין עליו. שנראין החתיכות גדולות וכבדות ואילו היו שוקלין אותן במשקל היו יותר בזול:
אלא כדי שיהו אוכלין ושותין וכו'. כדי שיהיו פנויים ממלאכה ויכולים לשמוח בשמחת י"ט ויגיעים בתורה:
ופחזין. משתכרין ועושין עברות:
אם הזכירוך. לשר ואתה ירא מותר לך לברוח על הספק שאין לך דבר האבד גדול מזה ור"י דקאי בא"י נקט לברוח בעבר הירדן ואע"ג דאסור לצאת מדירה לדירה במועד כ"ש למרחקים אם אינו דבר האבד או למזונות הכא שרי דגם זה דבר האבד הוא:
קבלין רשות וכו'. אם כבר באת לשר אל תצא ממנו בלי נטילת רשות:
לווין ברבית. דרבנן לצורך סעודת חבורת מצוה דהיינו עיבור שנה וי"ג לצורך סעודת מצוה דהיינו סעודת שבת:
ולקידוש החדש. ולצורך סעודה שעושים בשעת קידוש החדש:
ר' יוחנן. בשחרית היה יורד לבית הכנסת שישבו שם אתמול לקידוש החדש והיה מלקט הפירורין שנפלו בסעודה שאכלו לאחר קידוש החדש ואכלן:

ואמר יהא חלקי עם אותן שאכלו כאן אתמול בערב. שקיימו מצות קידוש החדש וגם הסעודה מצוה רבה היא:

הלכה ד

מתני' **אלא לצורך המועד**. שהקונה צריך להם במועד בתים לישב בהם עבדים לשמשו בהמה לשחיטה:

או לצורך המוכר. שצריך למעות להוציאן לצורך י"ט:

אין מפנין. כלים או תבואה:

מבית זה לבית אחר. רחוק ממנו מפני הטורח:

אבל מפנה לחצירו. לבית אחר שבאותו חצר דצנעה הוי אבל מבית לבית דרך רה"ר לא:

אין מביאין כלים. שאינן לצורך המועד:

ואם חושש להם. שמא יגנבו מבית האומן:

גמ' **ופריך ניחא כולהון**. שהן צורך המועד כדפרישית במתני' אלא אבנים מאי צורך המועד אית בהו:

ומשני כהדא וכו'. נמצא דצריך אבנים לבנות כותל הנוטה ליפול:

ופריך ויסתור ולא יבנה. דהא תו ליכא סכנה:

מהו ליקח בתים מן העכו"ם. בארץ ישראל:

א"ל אימת ר' שואל. ודאי בשבת קמיבעיא לך ואנן תנינן בברייתא אפילו בשבת מותר:

כיצד הוא עושה. ריש לקיש סובר משיכה מפורשת מן התורה וכתיב או קנה מיד עמיתך לעמיתך במשיכה ולעכו"ם בכסף ואיך נותן לו הכסף בשבת:

מראה לו הכסף. בשקים ומקנה לו מקומו. או שהעכו"ם לוקחם מעצמו:

לארכיים. בבתי דינין שלהם ואע"ג דאמירה לעכו"ם שבות משום ישוב ארץ ישראל התירו:

שכן מצאנו וכו'. כלומר שמצינו שבשביל ישוב ארץ ישראל מותר לחלל שבת:

וכתיב וביום השביעי תסובו את העיר שבעה פעמים. הל"ל וביום השביעי תעשו כן שבעה פעמים אלא ודאי דיום השביעי לא היה יום המעשה ובי"מ לא פי' כן והנ"ל פירשתי:

עד רדתה. כלומר שלא תפסיק במלחמה עד רדתה ול"ל קרא פשיטא אלא ללמד שאף אם אירע שבת בינתים אל יפסיק המלחמה בשביל כך:

במספק ליחיד. בשאינו צריך אלא ליחיד אבל רבים הם שאין להם לאכול דש אפי' בפרות:

שמחה לאדם שהוא דר בתוך שלו. נמצא שזה מעונג י"ט הוא הלכך אפי' מחצר לחצר שרי:

אין מפנין וכו'. כלומר כיוצא בו אין מפנין וכו' והטעם שהבלבול קשה למתים מפני שמתייראים מיום הדין ובשמואל הוא אומר למה הרגזתני וגו':

ובתוך שלו. לפנותו לקברו אצל אבותיו מותר שזהו כבודו ושמחתו:

הדא אמרה. מסיפא דמתני' דתנן אם חושש להן מפנין וכו' שמע מינה סחורה שמתייירא שתאבד מותר לטלטלה ולהפכה במועד:

הלכה ה

מתני' **מחפין את הקציעות**. תאנים שטוחין בשדה ליבשן מחפין ומכסין אותן בקש מפני הגשמים:

אף מעבין. שנותנין אותן זו ע"ג זו ועושין אותן כמין כרי שיהו העליונות מגינות על התחתונות:

הדשושות. שדשים וכותשים חיטים לדייסא:

הגרוסות. שעושין גריסין של פול:

הם. האומנין:

החמירו על עצמן. ואין עושין אפי' בצנעא:

גמ' **כיני מתניתא**. כן צריך להיות מתני' ר"א מעבין ול"ג אף דר' יהודה מחמיר באיסורי מועד יותר מת"ק דהוא ר' יוסי כדאמרינן לעיל בר"פ ר"א יאבד דבר ממועט וכו':

איתמילין. יש דברים בהלכות מועד והן חמורים מהל' נגעים ואהלות:

תמן וכו'. התם בשבת פרק במה טומנין:

ה"ג פורסין מחצלת של שיפוף ע"ג לבינים בשבת. וה"פ פורסין מחצלת ע"ג לבינים שלא נגמר בישולם שלא יהו נפסדים בגשמים א"נ אף לאחר בישולם כדי שיקבלו הסיד ולא אמרינן הואיל והן עצמן מוקצין אף הכלי לא ינטל לצרכן:

והא אמר הכין. ובמתני' שאין מכסין הקציעות בחול המועד וכ"ש בשבת:

לתלוש מן הקרקע ביניהון. הא דפליגי רבנן ור"י היינו לתלוש מן הקרקע קש ולכסות על הקציעות דרבנן סברי קוצר ומכסה אבל קש התלוש מן הקרקע לכ"ע מותר לכסות בו אפי' בשבת וכדר' ירמיה אמר רב:

קיבלו עליהן. פורשו חרמי' לצוד בהן דגים שבטבריא וכן הטוחנין פולין לגרוסין שבציפורי והכותשין חיטין לדייסא שבעכו שלא לעשות כן בחול המועד מפני כבוד יום טוב:

ופריך הניחא גרוסי ודשושי. שהן יכולין להחמיר על עצמן שאפשר לאכול חיטין ופולין בלא כתישי וגריסי א"נ שאפשר שיעשו הרבה קודם יום טוב שיהיה די לצורך יום טוב ואינן מתקלקלין אם יעמדו ימים רבים:

אלא חרמי טבריה. הלא ממעטין בשמחת הרגל שאין לבני טבריא דגים לאכול שאם עומדין מקודם יום טוב מתים ומסריחים:

ומשני צד הוא בחכה או במכמורת. בחול המועד ואינו ממעט בשמחת יום טוב ולא החמירו אלא שלא לפרוש חרמים כמו שעושין בחול וגם שיש בו פרסום:

ופריך אפי' כן אינן ממעטין בשמחת הרגל. בתמיה שהרי אינן צדין הרבה דגים בחכה ובמכמורת וגם אינן צדים דגים גדולים:

ר' אימי מיקל לון. היה מקלל להן לחרמי טבריא שהן ממעטין בשמחת הרגל ע"י שאינן פורשין חרמים בחול המועד:

הדרן עלך פרק מי שהפך

פרק ג

הלכה א

מתני' **הבא ממדינת הים במועד**. שלא היה לו פנאי לגלח קודם המועד:

והיוצא מבית האסורין ומנודה. מפרש בגמ' והנזיר. שהשלים נזירותו במועד:

ה"ג והמצורע העולה מטומאתו לטהרתו. אם חל שביעי במועד מותר בתספורת דכתיב וביום הז' יגלח את כל שערו וגילוח דנתק לא קחשיב שאינו אלא דבר מועט שמגלח סביב הנתק:

מתני' **ומי שנשאל לחכם**. שנדר שלא לכבס בגדיו ונשאל לחכם במועד והתיר לו נדרו:

גמ' **הא שאר כל בני אדם אסורין מ"ט**. אע"ג דגילוח מלאכה הוא היה לנו להתירו לצורך המועד:

שלא יכנסו לרגל מנוולין. שיכוונו לגלח במועד שהם בטלים ממלאכה ויבואו י"ט ראשון של רגל כשהן מנוולין והיינו טעמא דאסרו כיבוס במועד:

תמן תנינן. בתענית פ"ב:

לשבתן. למשמרתן:

אסור לו לגלח. מפני שיצא שלא ברשות דאסור לילך מארץ לח"ל ואיירי ביוצא להרויח כגון אדם שיש לו נכסים הרבה:

אסור לפרש לים הגדול. שלשה ימים קודם לשבת אם הולך להרויח דלא הוה כמפרש לדבר מצוה כמי שהולך למזונות:

מעתה. בניחותא מהכא שמעינן דכהן שיצא לח"ל ובא ברגל אסור לו לגלח לכ"ע אפי' לרבנן:
מהו לצאת לצור. שהוא ח"ל:
לעשות דבר מצוה. דכהן אסור לצאת לח"ל דגזרו טומאה על ארץ העמים:
אחיו של זה. כלומר אחיו של כהן יצא לח"ל ומת שם בלא בנים:
ואת מבקש לעשות כיוצא בו. בתמיה הלא תענש ואע"ג דמצוה לחלוץ מ"מ תבא היא אצלו דזקני עירו כתיב ולא עירה:
אית וכו'. כמו איכא דאמרי:
הניח חיק אמו. והיא א"י:
וחיבק חיק נכריה. ח"ל:
כתוב לי. איגרת אחד שיכבדו אותי בכל מקום ואצא לפרנסתי לחוצה לארץ:
אני הולך אצל אבותיך. כלומר שימות ויאמרו לו בן אחד הנחמד שהיה לנו איך התרת לו שיצא לח"ל ומה אשיב לשואלי דבר לכן לא אהיה מתיר לך:
אבל אם היה חבוש אצל ישראל לא. שאינו אנוס שיניחוהו לגלח בבית האסורין והיה לו לגלח מעי"ט:
אתא מימר לך. כלומר הדר אמרו:
ואפי' חבוש אצל ישראל. נמי שרי שאין נוח לו לאדם לגלח בבית האסורין אע"פ שרשאי:
מה אנן קיימין. במאי עסקינן. יגלח. קודם הרגל:
אל יגלח ברגל. דלאו אנוס הוא שהיה לו לפייס בעל דינו כדי שיתירו לו:
נזיפה. גערה:
ר' הוה מכבד לבר אלעשא. חתנו שהיה עשיר גדול ולא היה ת"ח:
א"ל בר קפרא לבר אלעשא הכל שואלין לר' ואתה שמכובד אתה בעיני ר' למה אין אתה שואל ממנו:
א"ל שאול. כמו שאל:
משמים נשקפה. נראה דעל נשמת אדם קאי שהיא משמים:
מפחדת כל בעלי כנפים. שכולן נתונין תחת ממשלת בני אדם:
ראוהו נערים ונחבאו. שאין עושין צרכי נשמתם:
הנס. מעבירות:
יאמר הו הו. לשון שמחה:
הפך ר'. עצמו וראה לבר קפרא שהוא מצחק על חידה זו:
א"ר לבר קפרא איני מכירך זקן. שלא יתמנה זקן מוסמך בימיו:

וידע. בר קפרא שלא יתמנה בימיו שבודאי יתקיימו דברי ר':
בקשו לנדות לר"מ. על שחלק על החכמים בדבר הלכה:
את מי מנדין. דקי"ל אין מנדין בפרהסיא לנשיא או אב"ד או חכם ור"מ חכם כדאיתא סוף הוריות:
ועל מה 'ז יו יוי ייי מנדין. אותו בפרהסיא דהיינו שעשה כירבעם בן נבט וחביריו שחטא והחטיא את הרבים:
ועל כמה דברים מנדין. דעל כ"ד דברים מנדין:
ביקשו לנדות את ר"ל. בן הורקנוס על שחלק עם רוב החכמים בדבר הלכה:
אמרו. מי ילך וידיענו שלא יענשנו:
אר"ע. אני אלך שהיה תלמידו וחביב עליו ביותר וידע שלא יענישנו ויקבל פיוסים ממנו:
נסתיה. לקחו ר' לעזר לר"ע ויצא עמו לחוץ וראו אילן חרוב עומד:
אמר ר"ל חרוב חרוב אם הלכה כדבריהם תיעקר ממקומך ולא נעקר החרוב חזר ואמר אם הלכה כדברי תיעקר ונעקר חזר ואמר אם הלכה כדבריהם תחזור למקומך ולא חזר ואם הלכה כדברי תחזור למקומך וחזר:
כל השבח הזה. והניסים האלה נעשו אפילו הכי אין הלכה כר' ליעזר:
אר"ח. לכך אין הלכה כר"ל דמשניתנה התורה לכך ניתנה שהלכה כאשר יסכימו רוב החכמים שבדור:
ופריך ולית ר"א ידע. האי קרא דכתיב אחרי רבים להטות ולמה חלק עליהם ועשה מעשה כדבריו עד שנידוהו:
ומשני לא הקפיד ר"א אלא ע"י שטהרותיו שטיהר שנגעו בתנו' שנחלקו בה כדמסיק שרפו בפניו וחשב ר"א שמעשיהם שלא לש"ש רק להכעיסו שהיה להם לחוש לכבודו שהוא זקן ולשרפו שלא בפניו לכך לא חשש למנינם:
תמן תנינן. כלים פ"ה:
חיתכו חוליות. תנור העשוי חוליות מצרפו בכבשן כדרך כלי חרש אם צירף החוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא:
ר"א מטהר. שאין זה כלי חרס אלא בניין כעין כלי גללים וכלי אדמה שאין מקבלין טומאה:
וחכמים מטמאין. דאזלי בתר חוליות ותנורים שלהם היו עשויין כעין קדרו' גדולו' ופיו למעלה וצרפו בכבשן כשאר קדרו' ומושיבין אותו על הארץ או על הדף ומדבק טפילת טיט סביב על כל התנור לעשותו עב שיקלוט ויחזיק חומו:

אר"י חכך גדול. כלומר לכך נקרא חכיניי מלשון חכך ופירושו מכה גדולה נעשה באותו היום:
ואפי' חטה אחת. שראה חצי' אותו המחצית נשדף וחצי השני לא נשדף:
והיו עמודי בית המדרש. מתרפים ונוטים ליפול מפני שנתן בהם ר"א עיניו א"נ לכבוד ר"א לפי שנעשה בו דבר גדול כזה:
אם חבירים. תלמידי חכמי' מתווכחים מה איכפת לכותלים בזה:
לא בשמים היא. כבר ניתנה התורה מן השמים ואין משגיחין בכל האותות לבטל דבר אחד מן התורה:
שונה אני כדבריו. מזכיר אני דבריו במשנה משמו ולא איכפת לי במה שנידו אותו:
אלא. דתנאים אחרים מחלפין שמו ואינן מזכירין אותו כ"כ בי"מ ול"נ דר' סובר לאחר שיצאה בת קול הלכתא בהא כר"א והיה סותם במשנתו כר"א אלא דתניא מחלפין בהיפך דברי חכמים לר' אליעזר ודברי ר"א לחכמי' לכך שנה אותו בלשון מחלוקת:
חד זמן וכו'. פעם אחת היה ר"א עובר בשוק וראה אשה אחת מכבדת ביתה וזרקה האשפה ונפל על ראשו:
אמר. כמדומה שהיום יקרבו אותי חבירי דכתיב מאשפות וגו' כלומר שהגיע להיות אשפה שזורקין עליו הזבל:
אילולא. שלא החרמתי אדם מעולם הייתי מחרים לאיש הזה:
אית סגין וכו'. יש הרבה מהן. מן כ"ד דברים שהן מפוזרין במשניות:
תמן תנינן. תענית פרק ג':
שלח לו שמעון בן שטח. לחוני המעגל שנשבע שאינו זז עד שירדו גשמים:
כשם שנגזרה בימי אליהו. שמפתח הגשמים ביד אליהו:
לידי חילול השם. שאליהו נשבע חי ה' אם יהיו השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי ואתה נשבעת שאין אתה זז עד שירדו גשמים:
תמן תנינן. ר"ה פ"ק:
לא נמצאת וכו'. כלומר ותני עלה לא נמצאת מעכב אתה את הרבים מלעשות מצוה אע"פ שאין צורך בהם מכל מקום הם מתכוונים לעשות מצוה ומעלין עליהן כאילו עשאו:
מקולסים. צלויים כשהן שלימים ותולין כרעיהם וקרסוליהם וקרביהם סביבותן בשפוד ועל שם כך קוראו מקולס שהוא לשון מזויין כדמתרגם וכובע נחושת על ראשו וקולסא דנחשא:
בלילי פסחים. זכר לפסח שצולהו שלם שנאמר ראשו על כרעיו ועל קרבו כלומר עם כרעיו ועם קרבו:

אילולי שאת תודוס לא היינו מנדין אותך. בתמיה שהרי קרוב הוא להאכיל ישראל קדשים בחוץ שהרואה סבר שהקדישו לשם פסח:
ומהו תודוס. ולמה חסו על כבודו ולא נידוהו:
דהוה. נותן לחכמים פרנס':
תמן תנינן. בעדיות פ"ה:
אלעזר בן חנוך שפקפק וזלזל בנטילת ידים:
תמן תנינן. בעדיות פ"ה:
דכמה השקוהו. שנידוהו לעקביא לפי שאמר על שמעיה ואבטליון דוגמא השקוהו מי המרים:
דכוותה. שהם היו בני גרים השקוהו לגיורת דכוותם ומנדין על כבוד הרב:
וסקלו ב"ד ארונו. הניחו אבן על ארונו. אפי' לאחר מיתה. שכבר מתו שמעיה ואבטליון:
הוון מרחקין ומקרבין. היו מנדין ומקרבין אותן מיד אם החזיר בו:
א"ל רבי אילא. וכי השתא מרחקין והשתא מקרבין הא קי"ל אין נידוי פחות מל' יום:
חזרו ונמנו. החכמים לכשיחזור המנודה שיהו מקרבין אותו מיד שלא להרבות מחלוקות בישראל ויפה עושין בזמנינו כתקנ' האחרונה והראב"ד פי' בענין אחר המנודה כרב שנידוהו לכבודו:
ואפי' חבר שנידה. מניין שנידוייו נידוי:
נישמעינה מן הדא. תא שמע:
חדא אמהא שפחה אחת של איש ששמשו בר פטא היתה עוברת לפני בית הכנסת ראתה מקרי דרדקי א' שהיה מכה לתינוק יותר מדאי:
א"ל. יהא האיש הזה מוחרם שמכה אדם מישראל ללא צורך:
א"ל צריך את. לחוש על עצמך ולנהוג נידוי ש"מ מי שחייב נידוי אפי' כל אדם יכול לנדותו:
רשב"ל הוה. שומר תאינים במקום א' ששמו ברבירית:
אתון. גזלנים וגנבו מהנהו תאינים בלילה ובסוף הרגיש בהן רשב"ל מי הם הגנבים:
א"ל. ליהוו האנשים אלו בחרם:
אמרין ליה. יהא האי גברא בחרם שנידה אותן שלא כדין:
חש. רשב"ל על עצמו ונהג נידוי ואמר שהדין עמהם אם ממון חייבין לי לשלם מה שגנבו:
דלמא נפשין. בתמי' וכי נפשות חייבין לי דהיינו נידוי:
נפק. רשב"ל ורץ אחריהן א"ל התירו לי החרם שהחרמתם אותי:

אמרין ליה. התר אתה החרם שחרמת אותנו ומחול לנו על מה שלקחנו מאתך אף אנו נתיר לך:

מי מתיר. אם לא היה מוצא ר' שמעון בן לקיש אותם שנידו אותו מי היה מתיר לו נידויו:

ומשני לא כן תני וכו'. ואמר רבי יהושע בן לוי לא אמרן אלא שאין שם נשיא אבל יש שם נשיא הנשיא מתיר ה"נ היה יכול רשב"ל להתיר נידויו ע"י הנשיא:

ומשני וקמת. נוקים להא דאמר ר' בא דאיירי בשלא חזר בו המנדה מעבירה שנידוהו עליו לפיכך לא היה ביכולת הנשיא להתירו אבל אותן שנידוהו תחילה יכולים להתיר לו אפילו בשלא חזר בו שעל דעתם נתנדה:

זקן. שאירע בו דבר שראוי לנידוי:

הכבד. בלשון הזה אומרים לו עשה עצמך כאדם שכבד עליו ראשו ושב בביתך. ל"א התכבד כבודך שתשב בביתך:

נוהגין בו. כבוד כקדושת הארון שעשה משה ששברי הלוחות היו מונחים בו:

זקן שנידו לצורך עצמו. כדי שיפייס ממנו ויתן לו ממון או יעשה לו רצונו בדבר מה אפילו כהלכה שאח"כ פגע בכבודו אפ"ה אין נידויו נידוי:

ביומוי דרבי ירמיה. אתא צרה על טבריא והיו צריכין ממון לפייס האויבים:

שלח. ר"י ורצה מנורת כסף מר"י ברבי בון:

שלח. ר"י וא"ל לר' ירמיה עדיין לא שב מרעתו לתבוע ממון מן החכמים:

וביקש. רבי יעקב לנדות ר' ירמיה:

אא"כ עשה כירבעם בן נבט. ואיך אתה רוצה לנדות את רבי ירמיה על שתבע ממון ממך:

א"ל. רבי יעקב הא עקביה לא אמר אלא דוגמא השקוה ונידו אותו וכי עשה בזה כירבעם אלא שמעינן דכל העובר על דברי חכמים אפילו זקן מנדין אותו:

ונדון איליין לאיליין. והיה רבי יעקב מנדה לרבי ירמיה ורבי ירמיה לרבי יעקב על שנידוהו שלא כדין:

וחשון וכו'. וחשו זה על חרם של זה:

וצרכון. והצריכו שיתירו זה את זה הנידוי:

מה אנן קיימין. במאי עסקינן:

לא יגלח ברגל. שהרי היה יכול לגלח קודם הרגל כשאר כל אדם:

אל יגלח ברגל. דלאו אנוס הוא דהיה לו לשאול על נדרו קודם הרגל:

ולא מצאו החכמים פתח לנדרו אלא ברגל:

ואית דאמרין. ויש אומר ר' שמעון בן אלעזר היה אותו הזקן שבא מגליל:

והוה. נוטלו לר"ש בר' ממקום זה והושיבו במקום אחר והי' נושא ונותן עמו בענין הנדר וכן עשה כמה פעמים עד שהושיבו בתוך השמש והתחיל לפלא כליו מרוב חום השמש:
אמרון ליה. לרבי שמעון בר' אילו היית יודע שהזקן הזה יעשה לך כן היית נודר ואמר לא והתירו ליה:
וליה אמרין. ולזקן היו אומרים מניין לך דבר זה לעשות כן:
בברחו שנים. כלומר כשברח פעם שנית דשני פעמים ברח אחת מפני שהוציא אחות אשתו מקובה של זונות ושנית מפני אשתו שפיתה אותה א' מן התלמידים:
כל אלו שאמרו. במתני' שמגלחין במועד מותרין לגלח בתוך שלשים של אבל כגון שבא ממדינת הים ומצא אבילות בתוך ביתו מותר לגלח לאחר שנהג שבעה:
מ"ד מותר בשיש שם רגל. כגון שבא רגל בתוך שלשים של אבל ובא ממדינת הים וקמ"ל אף על גב דהוא אבל מותר לכבוד הרגל:
ה"ג מתני' מסייעא לדר' חסדא. הרי שתכפוהו אביליו. כגון שמת לו מת ובתוך ל' מת לו מת אחר:
מיקל. שערותיו בסכין ובמספרת והוא חתיכה אחת ממספרים:
אבל לא במספרים. שהיא נוטלת כל שערותיו:
ויעשה וכו'. כלו' ואס"ד דאונס מותר לגלח באבל ליהוי אבל השני לגבי הראשון כמו אונס דמדינת הים ויגלח אפי' במספרים:
הוי. הרי מוכח דלא התירוהו לאבל לגלח אפי' אם הי' אנוס אלא מפני כבוד הרגל:
ניחא בתוך ז'. כלומר מנ"ל לסייעא לדרבי חנניה דלמא ברייתא דתכפוהו אביליו איירי בתוך ז' מיקל והא דתנן דאונס מהני לגלח ממש איירי בתוך שלשים כמפורש בהך ברייתא:
התיב רבי חנניה וכו'. לסיועא לרב שמואל:
והא תני. לקמן בפרקין:
אלו דברים שאבל אסור בהן כל שבעה. וקחשיב שאסור לספר וקשיא למה לי למתני איסור תספורת השתא בתוך שלשים אסור בתספורת בתוך שבעה לא כל שכן:
לא איתאמרה. תספורת בשבעה אלא ללמד שיש חילוק בין תספורת דז' לשלשים והיינו דתכפוהו אביליו בשבעה מיקל בסכין ובשלשים מותר במספרים:
ופריך הדא אמרה שהוא מותר. באונס דאל"כ ל"ל למתני תספורת וקשיא למאן דתני לעיל דאנוס אפי' בתוך שלשים אסור:
מאן דאמר אסור כדרכו במספרים. ומוקי לברייתא דתכפוהו אביליו בתוך שלשים והיינו דאיכא בין שבעה ושלשים ולעולם אפילו אנוס אסור כדרכו:

שפם. לגלח השערות שעל השפה והיינו מה שלמעלה מן הפה כנגד פתיחת כל הפה:
ונטילת צפרנים. איכא תנא דתני ברגל מותר ובאבל אסור:
ה"ג מ"ד באבל מותר בשיש שם רגל ובאבל אסור בשאין שם רגל מאן דאמר ברגל אסור בשיש שם הערמה וברגל מותר בשאין שם הערמה. וה"פ באבל מותר כשיש רגל דמפני כבוד הרגל התירו לו אפי' בימי אבלו:
בשיש שם הערמה. שהיה יכול לגלח קודם הרגל והמתין עד הרגל:
ובלבד בנוטות. שהשערות נוטות ויוצאות ומעכבות האכילה ושתיה:
זוג. ת"ח באו לפני רבי ושאלו ממנו אם מותר לגלח שפה וליטול צפרנים בימי אבילות:
מעמתן. היינו מחמתן:
מידד. שם מקום:
דמכת אחתיה. מתה אחותו:
והוה. יושב ונוטל צפרניו עלה לגבי ר' לעזר ולא כיסה אותן שלא הי' ירא ממנו שילמוד מזה לזלזל באבילות:
א"ל. לפני ר"ל לא כסית אותן ומלפני אתה מכסה אותן:
א"ל ומה. אתה סובר שאתה חביב עלי כר' לעזר בתמיה:

הלכה ב

מטפחת הידים. שמנגבים בהן. הידים בשעת אכילה:
ומטפחות הספרי'. כסות שנותנים הספרי' למסתפר בין כתיפיו מפני השער וכשבא לגלח לאלו השנויי' ברישא שמותרין לגלח במועד וצריך לכבסם תמיד:
ומטפחות הספג. שמנגבין בהן כשיוצאין מבית המרחץ:
וכל העולין מטומאה לטהרה. במועד מותרים לכבס בגדיהם:
גמ' **בלנרי נשים**. סדינים שהנשים מתעטפים בהם:
היא בלנרי נשים. כלומר אחד בלנרי נשים וא' בלנרי אנשים שניהם מותרין לכבס:
ובלחוד תרי. והוא שיהא לו שני חלוקים שיהא לובש אחד ומכבס אחד:
בגדי קטנים מה הן. לכבסן במועד:
כמי שאין לו אלא חלוק אחד. כיון שדרכן לטנף בגדיהן:
תנינן. לקמן בפרקין:
אלא קרוביו של מת. מיהו קרוביו מברין:
הוות וכו'. היתה דירת האבל קטנה ואינה מחזקת כל הקרובים:
מהו. שישבו המחצה מבחוץ ומחצה מבפנים:
א"ל. יכנסו המחצה היום ומחציתן למחר:

הן דהוינון. הך שהיינו סוברים שהוא מיקל שהקיל בבגדי קטנים וכן היה דרכו של רבי יוסה להקל:

חמר. בזה החמיר שמחויבין כל הקרובים להברות ושיבריאו מחר:

מטפחת ספרים. של ספרי תורה וי"מ מטפחת של מגלחים ומפני הכבוד המסתפרים קאמר שנותנין אותן בפניהם ואין כבוד המסתפרים בכך:

הלכה ג

מתני' **קידושי אשה**. כותב על השטר הרי את מקודשת לי ולפיכך מותר לכתוב במועד שמתיירא שמא יקדמנו אחר דה"ל דבר האבד:

ושוברין. שאם יאמר הלוה לא אפרע חובך אם אין לי שובר ממך שומעין לו וילך לדרכו ונמצא זה מפסיד מעותיו:

דייתיקי. מתנת שכיב מרע ופי' דייתיקי דא תהא למיקם ולהיות דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי:

ומתנה. מתנת בריא ואי לא כתיב להו מפסיד המקבל שמא יחזור בו הנותן:

ופרוזבלין. שלא תשמט שביעית ויפסיד את מעותיו וכגון שרוצה המלוה וילך למדינת הים ולא ימצא בית דין אח"כ קודם שתצא שביעית:

איגרת. שום וכו'. כולא מפרש להון בגמרא:

גמ' **ופריך ואינו מיצר**. במה שמגרש אשתו ולמה קא שרית לכתוב גיטי נשים במועד והא קא מימנע משמחת יום טוב:

שום היתומים. שבית דין שמו נכסי היתומים לשלם לב"ח או לכתובת אשה כדתנן פ"ו דערכין:

מזונות אלמנה. שמכרו ב"ד את הקרקע למזונתה וכותבין מעשה ב"ד על זה:

תמן אמר. התם אמר דכתוב ביה הכי דאתת לפנינו וחלצה נעלו מעל רגלו ימינו וירקה לפניו רוק דמיתחזי על הארץ ואמרה ככה יעשה וגו':

לא רעיינא ליה וכו'. אין רצוני עליו ולא שוה לי ולא חפצתי להנשא לו:

קומפרמיסין. שמקבל על עצמו לקיים מה שיפסקו אילו בוררין וכן הוא בלע"ז:

גיזריי דינין. פסק דין שפסקו הדיינים:

זו שאילת שלום. בין אדם לחבירו ויש בהן שמחת י"ט נ"ל:

הלכה ד

מתני' **אין כותבין שט"ח במועד**. הואיל ויכול לכתוב לאחר המועד:

ואם אינו מאמינו. ואינו רוצה להלוותו בלא שטר ולוה צריך למעות כותבין:

או שאין לו לסופר מה יאכל. ה"ז יכתוב ויטול שכרו דשכר פעולה למי שאין לו מה יאכל שרי:

ואפי' בספר העזרה. ס"ת שכה"ג קורא ביה"כ ואע"ג. דצריך לרבי':

גמ' **השם שם כדרכו**. המקבל דבר בשומא שם כדרכו דרך שומא בעלמא אבל לא במדה ובמשקל ובמניין דמיחזי כעובדין דחול:

אם אינו מאמינו ללוה וכו'. והיינו כדפרישית במתני' א"ל ר' יוסי. א"כ שאם אין ללבלר לאכול מותר לעשות מלאכתו אתה מתיר כל המלאכות בחול המועד שרוב אומנים עושים כדי פרנסתם:

למלוה שעברה. שכבר הלוה לו ואם לא יכתוב יפסיד וה"ל דבר האבד דשרי:

או שאין לו מה יאכל. ללוה הזה שרוצה ללות עתה:

חד בר נש. אדם א' נאבדו לו תפיליו במועד אתא לגבי ר"ח שהיה סופר שיכתוב לו תפילין:

הב ליה. לזה שנאבדו לו תפיליו תן תפילין שלך נמצא שלא יהיו לעצמו תפילין וכותב אדם תפילין לעצמו וזהו הערמה:

איזיל כתוב ליה. בלא הערמה דמותר לכתוב אפי' לחבירו:

פתר לה. למתני' בכותב להניח לאחר המועד אבל להניחם במועד אפי' לאחר שרי:

טוה ואפי' בפלך. שהוא כדרך שעושה בחול ואפ"ה שרי:

בטוה להניח לאחר המועד. אז דווקא לעצמו שרי ואסור לאחרים אבל לצורך המועד אפילו לאחרים שרי:

הלכה ה

מתני' **הקובר את מתו**. שמת לו מת קודם הרגל ונהג אבלות קודם הרגל ג' ימים בטלה ממנו גזרת שבעה אבל לא גזירת שלשים ומונה לאחר הרגל שלשים יום עם שלשה ימים שכבר עברו קודם הרגל:

שמנה ימים קודם לרגל. הואיל ונכנס א' מימי השלשים קודם הרגל אתי הרגל ומבטל השאר:

שבת עולה. שבת שבימי אבלו עולה למנין ז':

ואינה מפסקת. שאינה מבטלת השאר אלא יושב ומתאבל לאחר שבת:

הכי גרסינן רגלים מפסיקין ואין עולין. אם נהג אבילות קודם הרגל מפסיק ומבטל גזירת שלשים ואם לא נהג אבילות קודם הרגל כגון שמת לו מת ברגל אין ימי הרגל עולים למנין שבעה אבל עולין למנין ל':

גמ' **הכי גרסינן סנרת וסכות**. והן סימני הלכות שהאבל אסור בהן כל שבעה והם סיכה נעילת הסנדל רחיצה תשמיש המטה ספר כיבוס תורה נ"ל:
איחוי. שלא יתפור קרעו כל שלשים יום:
וגיהוץ. שמעבירין חומרתא על המכבש שמכבשים אותו שם שע"י כן הוא מחזירן לחידושן שיש להם צורת כלים חדשים:
מגוהצין חדשים. שהגיהוץ מחזירן לחידושן בין לבנים בין צבועים:
מגוהצין לבנים. שאין מלאכת הגיהוץ מחזרת אותן לחידושן אלא בלבנים דוקא:
חל יום ח' שלו להיות בשבת. ערב הרגל מותר לגלח בע"ש:
ופריך היך אפשר. שיהיה יום ז' שלו בע"ש שהרי מתחיל למנות ז' משעת סתימת הגולל ואיך אפשר שנסתם הגולל בשבת:
ונתייאשו מלבקש. בשבת ואבילות מתחיל משעה שנתייאש לבקשו עוד:
ותני כן. ותניא נמי הכי מאימתי מונין לו שבעה ושלשים:
השדרה והגלגולת. הך כרובו:
א"ר אבון. לעולם בשנקבר בשבת ממש ואיירי שנסתם הגולל בע"ש עם חשיכה:
ופריך היך אפשר. שיסתום הגולל בשבת:
תיפתר. שסתמו עכו"ם בשבת:
אית וכו'. ויש דתירצו דאיירי שבאת לו שמועה קרובה בשבת דמתחיל למנות מיום השבת:
הוה ליה עובדא.. שאירע בו אבילות:
דתנינן תמן. פ"ג דנזיר:
הכי גרסינן אימא סיפא ואם גילח יום שלשים יצא. וה"פ מסיפא שמעינן דיום שלשים מקצתו ככולו:
ומשני תמן הוא לשעבר. התם אם גילח בדיעבד ביום שלשים יצא והכא איירי לכתחילה נוהג אבילות עד יום ל"א:
מן מתניתן. מברייתא דמייתי בסמוך:
הוא שמיני הוא שלשים. כי היכא דמקצת יום השמיני ככולו ומגלח ערב הרגל ה"ה מקצת יום שלשים ככולו:
שנייא היא תמן. שאני התם שמפני כבוד הרגל התירו אבל בשאר ימי אבילות לא אמרינן דמקצתו ככולו:
מעתה אפי' חל שלשים בשבת יהא מותר לגלח בע"ש. וזה ודאי אסור אלא ודאי שאני התם דמפני כבוד הרגל התירו:

ועוד מן הדא. סייעתא. דיום שלשים כולו אסור:
שולל. תפירות רחוקות:
ומאחה. תופר כדרכו:
וישלול יום שבעה ויאחה יום שלשים. אלא ודאי לא אמרינן מקצת היום ככולו לכך מצריך להמתין עד לאחר שבעה ושלשים:
די הוה וכו'. זו היא דעביד הכי עביד ודעביד הכי עביד כיון דר' אמי מצריך לגלח יום ל"א ור"י הורי לגלח יום ל':
זו דברי אבא שאול. דאמר יום שבעה ושלשים מקצתו ככולו:
ותני כן. ותניא נמי הכי בברייתא מפורש דהלכה כדבריו:
בין ימים בין גזירות בטלו. גזירת ל' היינו גיהוץ ותספורת וימים בטלו שאף אם לא גילח ערב הרגל מותר לגלח אחר הרגל וכדמסיק רב הונא:
ה"ג אבל דברי חכמים גזירות בטלו ימים לא בטלו. דהימים עדיין תלויין ועומדין:
ערב הרגל איכא בינייהו.שאם לא גילח ערב הרגל לחכמים אל יגלח אחר הרגל:
ה"ג אבא שאול אומר אף על פי שלא גילח וכו' וכדפרישית:
ולא ידעין או כהדא דאבא שאול. כלומר דסובר דפליגי אבא שאול וחכמים גם בהא אי בטלי ימים או לא ופסיק כאבא שאול גם בהא או דלמא סובר דלא פליגי אבא שאול וחכמים אלא אי מקצת היום ככולו אבל ימים בטלו לכ"ע:
דרגל עולה למנין שלשים. למי שמת לו מת ברגל:
אשכחון. שנוהג שלשים קודם לשבעה דשבעה אינו נוהג אלא לאחר הרגל ול' נוהג אף ברגל:
הא שנים לא. אינו עולה אלא צריך להשלים ימי האבילות לאחר הרגל הדא דתאמר דנוהג ז' לאחר הרגל בינו לבין עצמו נוהג אבילות:
אין הרבים מתעסקין עמו. לנחמו אחר הרגל שכבר נחמוהו ברגל:
ה"ג ד' ימים הראשונים רבי' מתעסקין בו ג' ימים האחרונים וכו'. שלאחר הרגל מתעסקין עמו להשלים לג' ימים שנתעסקו עמו ברגל:
מהו להראות לו פנים. לבקר אותו כל ימי אבלו:
בטלו ממנו גזירת שנים. בסמוך מפרש מה היא:
פנים חדשות. שבאו לו מנחמים חדשים שלא היו אצלו משעת אבילות ועד עכשיו:
ופריך אם. גם ביום השני אסור להניח תפילין למאי צריך התנא למיתני מי שמתו מוטל לפניו פטור מתפילין הא אפי' גם ביום השני פטור:

ומשני אלא. ובשביל דאיצטריך למיתני מי שמתו מוטל לפניו דפטור מק"ש וזהו דוקא במוטל לפניו דאח"כ חייב בק"ש ובכל מצות האמורות בתורה חוץ מתפילין תנא נמי גבי תפילין מוטל לפניו:

בנתינה. שנותן ביום שני:

בחליצה. שאינו חולץ לפנים חדשות:

מהו שיעשה. לר' לעזר כר"י ואפי' ביום שני לא יחלוץ או דלמא כיון דלר"י אינו לובש כלל ביום שני חולץ ובברכות הגירסא מהו שיעשה כר"י וכו':

וכיני. וכן הוא שלא יחלוץ בשני:

אין כיני. כלומר דאל"כ אלא יחלוץ בשני כר"א נימא הלכה בשני כר"א ובשאר כל הימים כר"י מדקאמר בנתינה ובחליצה ש"מ דאף בשני הלכה כר"י שלא לחלוץ א"נ נימא הלכה כר"א בנתינה ובחליצה דהא בשני הלכתא כוותיה אפי' בחליצה:

הרי שאין לו מה לאכול ביום ראשון ושני. אפ"ה אסור בעשיית מלאכה:

אלא עד ג' ימים. ש"מ שאין חילוק בין ראשון לשלישי:

כל. ג' ימים הראשונים הנפש מרחפת על הגוף וסוברת לחזור לתוכו כיון שהיא רואה שנשתנה פרצוף פנים דידיה היא מניחתו והולכת לה:

ואומרת לו. כלומר כאלו אומרת כך:

ואפי' פרש חגיכם. יהיה על פניהם ומיתורא קדרי' דהמ"ל וזריתי פרש חגיכם על פניכם:

באותה שעה. שהפרש בא על פניו והיינו ביום ד':

אריסיו. מקבלי השדות לשליש ולרביע:

וחכיריו. שקיבל לסכום כך וכך כורין אני נותן לשנה אם יעשה מעט או הרבה:

וקבליו. שנותן לו מעות סכום ידוע:

איכריו. הם עובדי השדה לשכירת יום:

ספניו וגמליו אינן עושין. לפי שהשכר הוא שלו לבדו:

פרה מגמלת בעיר. כגון וולדות שמתו או שנשחטו אמותיהן והן צריכין עדיין לינק הן יונקים מפרתו של אבל ה"ז עושה ל"א גמלה הוא צמד בקר ויש לו פרה ולחבירו פרה והן מזווגין אותן ופי' זה נראה עיקר:

בהוא דחיי' ליה. ליתן פרתו מקודם האבילות אבל ליתן ליה לכתחילה בתוך ימי אבלו אסור:

אוכל אצל חבירו. משום דהוה כלועג לרש אם אוכל בפניו כלומר שמניח צרכי הקבורה ועוסק באכילה:

אין לו אבר. כגון שדר בין העכו"ם:

לא מיסב ואוכל. כדרך המסובים בחשיבות על צדו השמאלית ובמטה:
ואחרים שבירכו. המוציא אינו עונה אחריהם אמן כדי לצאת בברכתם הואיל והתרתה לו כל אלו אכילת בשר ושתיית יין שהן לצרכי עצמו כ"ש שיהא חייב בשאר מצות של תורה:
נמסר לרבים. שיתעסקו בצרכי המת וקבורתו:
לכתפים. המיוחדים להוציא המת לאחר שנתעסקו הקרובים בצרכי הקבורה:
אפשר לומר בשבת הראשונ'. כלומר וכי איצטריך לאשמועינן דבשבת הראשונה אינו יוצא דהרי רבים נכנסי' לביתו ומתעסקין בו לנחמו:
אלא. הא דנקט הראשונה היינו השנייה ולה קורא הראשונה בחשבון:
כדברי מי שהוא מוסיף ימים. היינו ר' יהודה ולא קאמר סתם הלכה כר"י דדוקא במה שמוסיף ימים הלכתא כוותיה ושלישית רביעית דין א' להם אבל במה שסובר שאינו יוצא בשנייה לית הילכתא כוותיה:
משלים עמהן. עם האבילים שבאותו המקום:
מונה לעצמו. שבעה שלימין:
בשאינו גדול המשפחה. זה שבא ממקום אלא שגדול המשפחה היה שם בשעת מיתה:
אבל אם היה הוא גדול המשפחה. והיינו שהבית סמוך עליו וגרירי כולהו אבתרי' ל"ש אח או בן קטן. מונה לעצמו. דלא חשיב אבילות דצעיר לאצטרופי גדול בהדיה:
בשלא הוראו לו רוב פנים. שלא נחמו אותו רוב בני העיר תוך שבעה ימי אבלו הנותרים מהראשונים:
נוטלו למרחץ. מותר לרחוץ מיד לאחר שכלו שבעה ימי אבילות שלהם:
בבית שריי. שם מקום:
מונין משיצא המת. שאז מתחיל אבילות שלהם שאין מוטל עליהם לקוברו וה"ל כסתימת הגולל:
דמכת אחתיה. מתה אחותו ועלה הלל אחיו עם המת לקוברו:
ה"ג א"ל ר' מנא מכיון שיש גדול הבית וכו' וכ"ה בתוס'. וה"פ כיון שאחיך גדול הבית בבית כשתבא אצלו חלוץ סנדלך ותהא משלים עמו:
הוה ליה עובדא. מיתרע ביה אבילות:
אתא ר"י לגביה. דר' חנניא ואמר ליה רבי חנניה שלחומרא הורו ליה רבי זעירא ורבי אליעזר:
הדא דתאמר. לא אמרן דנוהג אבילות מסתימת הגולל השני אלא שפינוהו תוך שבעה:

בשנתן דעתו לפנותו. ולא אמרן דאם פינהו תוך שבעה שמונין מסתימת הגולל השני אלא בשהיה דעתו מתחלה לפנותו:

גמליאל דיקונתי'. כך שמו:

קברוניה. אנשי כורסאי במקומו של ר' סימון לאחר ג' ימים נמלכו לחזור ולקברו במקומו:

אתון ושאלון לר"ס. מאימתי ינהגו האבילות:

דיריי. שם אדם:

אנא לא. שמעתי דבר זה מר' אבדימי ואם שמעת אתה צא והורי לרבי' משיסתום הגולל הראשון:

מניין לאבל מן התורה שבעה. ואף על גב דשבעה ימי אבילות דרבנן מכל מקום אי לאו דמצאו חכמים סמך מן המקרא לא היו מתקנים:

ופריך ולמדין דבר מקודם מתן תורה. בתמיה:

ושמרתם את משמרת ה'. שהם ישמרו כמו ששימר ה':

כשם ששימר הקב"ה. כביכול ז' ימי אבילות על עולמו קודם המבול:

ופריך ומתאבלין קודם שימות המת. בתמיה שנאמר ששבעה ימים שקודם המבול היו ימי אבילות:

אלו שבעה ימי אבלו של מתושלח. שתלה להם הקב"ה אולי יעשו תשובה:

כי שמן משחת וגו'. רישא דקרא ומפתח אהל מועד לא תצאו ודריש הכי שלא יצאו מאהל מועד כמנין הימים שנתרבו בשמן המשחה:

ה"ג ומה ימי הסגר שבעה אף ימי המת ז':

הכא עביד לה להסגר. כאן קאמר דטומאת מרים לא היתה אלא הסגר:

והכא הוא עביד להחלט. כדקאמ' בסמוך דמדמי לה להחלט:

מה ימי המת אינן עולין. לנזיר דכתיב והימים הראשונים יפלו כך ימי טומאת החלט של מצורע אינן עולין לנזיר:

ויתמו ימי בכי וגו'. קרא יתירא הוא דהמ"ל ויבכו בני ישראל את משה ל' יום ויתמו אלא לדרשא:

בכי שנים. דבשלישי כבר כלו ימי האבילות:

או מה העצרת יום אחד אף אבל יום אחד. דהא חגיכם כתיב דהיינו שבועות ושמיני עצרת:

מכאן לשמועה רחוקה. שאינה נוהגת אלא יום אחד:

אית תניי תני שמועה קרובה. היינו ששמע תוך שלשים ורחוקה ששמע לאחר שלשים:

ולא הספיקו ימי הרגל. כלומר לאחר הרגל כבר עברו שלשים ונעשית רחוקה:
בשעה שאינו יכול להתאבל. דהיינו ברגל:
באת לו שמועה קרובה בשבת. ולמחר נעשית רחוקה:
קורע למחר ומתאבל. כיון דבשעת שמועה היתה קרובה:
ויש קריעה בלא איבול. בתמיה לר"ח פריך:
ומשני שכן על אביו ואמו אפילו לאחר כמה שנים קורע ולכ"ע לאחר י"ב חדש אינו מתאבל:
אפילו טפילה לטפילה. כגון בר בריה שמתאבל עם בנו הואיל והוא מתאבל עליו:
שמע. שמת בן בנו והלך וגילח:
אמרין ליה לא כן. למדתנו רבינו שאפילו בר בריה אסור בתגלחת:
א"ל. באותן שהיו אצל המת הן אסורין בתגלחת אבל בשאינו שם מותר:
האנק דום. גבי יחזקאל כתיב האנק דום מתים אבל לא תעשה פארך חבוש עליך ונעלך תשים ברגליך ולא תעטה על שפה ולחם אנשים לא תאכלי וקדריש להך קרא:
מכאן שצריך לצווח. שכל מה שנאמר בפ' זו אסור לשחר אבילים לעשות ולצווח היינו שירום קולו בבכי ובמספד:
אלו התפילין. שהן לכבוד ולתפארת דכתיב וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ותניא ר"א הגדול אומר אלו תפילין שבראש:
זה הגיהוץ. שבגדים נאים הם לתפארת כדכתיב ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת:
ופריך מאן דאמר אלו התפילין. נילוף נמי דאבילות אינו אלא שני ימים כי היכא דפטורא דתפילין אינו אלא שני ימים לר' יהושע לעיל:
מ"ד זה הגיהוץ. קשיא נילוף דאבילות נוהג ל' יום כמו הגיהוץ:
ה"ג ת"ל והפכתי חגיכם לאבל מה חג ז' אף אבילות שבעה:
ופריך ויכסינה מלרע. דהיינו עטיפת השפה ולא יכסה הפה:
דלא. יאמרו שפיו כאיב ליה ולא מחמת אבילות הוא עושה:
מכאן שהקטנים הולכים אצל הגדולים. להברותם כענין האנשים שילכו אצל יחזקאל רבן ולא תימא דוקא איש אל רעהו וחברו ילך:
אל תבא בית מרזח. היינו בית האבל ומדאזהר רחמנא לירמיה שלא ילך ש"מ שהיה דרכו לילך אצל כל המון ישראל הקטנים ממנו:
ה"ג שלח לר' בא בר כהן לגבי ר' אחא א"ל ולא כן אלפן ר' ר' אמי ה"ל עובדא ושאל לרשב"ל והורי כל ז' כר' נתן א"ל ולא כן אלפן ר' ר' אמי ה"ל עובדא ושאל לר"ח בר בא

והורי כר' נתן א"ל ודלמא תרין עובדין אינון וכו' וכ"ה במקצת בברכות פ"ב וה"פ רבי אחא אמר שכן הורי רשב"ל לר' אמי כל ז' כר' כר' נתן ור' בא אמר שר"ח בר בא הורי כן לר' אמי וא"ל ר' אחא ששני מעשים היו ושניהם אמת. ועוד מן הדא ר' אחא קאמר לה מייתי סייעתא דאסור:

היידן רבנן. הי רבנן דאסרי רבנן דא"י או חכמים שבדרום:

רברבי' קומוי. שר' חמא היה בא"י והחכמים שבא"י גדולים מחכמים שבדרום ואיך הניח מלשאול לגדולים ושאל לקטנים א"נ על ר' אושעי' בנו קאמר שהיה גדול מחכמים שבדרום:

ה"ג אין תימר רבנן דהכא וכו'. כלומר ותו ע"כ לומר דלרבנן דהכא שאל דאי לרבנן שבדרו' קשיא הא הם נוהגי' היתר ברחיצ' כדמסיק ואיך נאמר שאסרו לאחרים:

ה"ג אינון שריין ואינון אסרין. עושה אותה כאכילה ושתיה שבלי ספק הם לנחת ואפ"ה מותר בהם כיון שאי אפשר בלאו הכי ה"ה רחיצה נמי מותר':

הדא דאתאמר. שרחיצה אסור:

חטטין. מין שחין מהו שירחץ:

אמר. להו ואם לא ירחוץ ימות א"כ אפילו בט"ב וביה"כ נמי מותר לרחוץ דאין לך דבר עומד בפני פקוח נפש:

ראו אותו טובל. בימי אבלו ולא ידעינן אם היה טמא לקריו מן קודם האבילות או להקר גופו רחץ וסובר שאין רחיצת צונן רחיצה האסורה לאבל:

ה"ג הורי ר' בא בר כהן כהן תנייא. וה"פ ר' בא הורי כהך תנא דמותר לרחוץ בצונן:

קיהות. עייפות:

הוה משבח. את ר"מ לפני אנשי ציפורי שהוא אדם גדול וקדוש וצנוע:

חד זמן. פעם אחד ראה אבילים בשבת ושאל בהן:

אמרין ליה. לר' יוסי זהו שאתה מספר שבחו בתמיה:

א"ל. רוצים אתם לידע כמה רב גובריה הוא בא ללמד אתכם שאין אבילות בשבת:

זו ברכת שבת. דכתיב והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך:

זו אבילות. שלא ינהוג בשבת:

נעצב המלך על בנו.ש"מ דלשון נעצב שייך גבי אבל:

פח"ז נת"ר. סימני הלכות הם כדמסיק:

פריעת ראש. שהאבל מגלה ראשו ואינו מתעטף בשבת:

חזירת קרע. לאחוריו שלא יהא נראה:

זקיפת המכוה. מכפייתה חובה בשבת:

נעילת הסנדל. רשות דלאו כולא עלמא מסיימו מסנייהו ולא מוכחי מילתא כל כך דמשום אבל הוא עושה:

דלמא למעשה.בתמיה וכי למעשה נאמרה הלכה זו דודאי למעשה מחמרינן לאסור תשמיש בשבת:

תרין וכו'. שני בניו של ר' יצאו בשבת בימי אבלם חד פרע ראשו וחלץ סנדליו וחד כיסה ראשו ולבוש סנדליו:

א"ל מה את סובר. שאגמור מינך לדינא דנעילת הסנדל רשות לא ילפינן למעשה מאיש שאינו חשוב כל כך:

ואפילו דבר של תורה. דמתאבל על בניו הוה ואבל אסור בדברי תורה ומיתורא דדבר קדריש:

כל גרמיה. המת עצמו אלו הוה תני לא היה מת שתורה מגנת כ"ש שתורה מגנת על האבל:

מאי כדון.מעתה רשב"ל האי קרא במאי מוקים ליה:

בשלא היו יודעין וכו'. אין דובר אליו שלא ידעו באיזה דבר לדבר אליו תנחומין אם בצער גופו וכו':

איבאש. חלה:

שלח ליה. ר"ח שני תלמידים שילמדו עמו דכל זמן שיעסקו בתורה אין רשות למלאך המות לשלוט בו:

איתעביד. המלאך לפניהם כמין נחש ונבעתו והפסיקו ומת:

כמין כוכבא דרהיט. כדי.שיבעתו ויפסקו. אין משום דשרי לא ידעינן. אם משום דסובר דאבל מותר בת"ת כדרשב"ל או משום שילמדו עמו במקום שאינו רגיל דמותר:

ופריך ור"י וכי לא היה רגיל בדברי תורה בתמיה:

אלא. כגון הנך דברי חכמים שאדם שואל בהן והן צריכין עיון ה"ל כאינו רגיל:

חמוי דריב"ל קדמייא. שהיו לו לריב"ל שתי נשים וזה היה חמיו הראשון:

ואין משום שהיה להוט וכו'. או משום שהיה ר' יוסי להוט אחר דברי תורה לכך התיר לו:

ותנון כן. ותניא נמי הכי:

ישראל מתאבל. על אותן מתים:

אחיו ואחותו. הבתולה מאמו שלא מאביו וקרא גבי טומאת כהן משמע מאביו דוקא ואחותו הנשוא' בין מאביו בין מאמו דבטומאת הכהן לא אשכחן אלא בתולה:

כל שמת אבלין עליו. כגון הבן על האב:

מתאבל עמו. אם מת אבי אביו וכן האב על בן בנו:

רב מתה אחותו וצוה לחייא בנו וא"ל כשתעלה אצלי חלוץ נעליך אבל שלא בפני אין אתה צריך לנהוג אבילות:

ר' מנא היו בני ר"ח אחיו מתים:

מהו שיהא ר' מנא חייב בכפיות המטה להתאבל עם אחיו:

נישמעינה מן הדא. כמו תא שמע:

פורש למקום טהרה. כלומר מקום שאין שם מת כדי שלא יהא לועג לרש א"כ ה"נ כיון שאינו צריך לנהוג אבילות אלא בפניו ילך למקום אחר ויקרא ק"ש:

מאימתי כופין את המטות. כלומר מאימתי חל עליו אבילות וה"ה לנעילת הסנדל:

משיסתם הגולל. שהניחו המת בקבר וכסהו בעפר:

על פי זקן. רבי אליעזר:

בערב שבת. ממנחה קטנה הוא זוקף את המטה כדאמרי' לעיל שזקיפת המטה בשבת חובה שלא יהא ניכר אבילות בשבת וכל שאסור לעשות בשבת מן המנחה ולמעלה נמי אסור:

דרגש. מטה שעושים שרים לישא עמהן בדרך ונוקבין הארובות ותולין בו רצועות וגם בעור שפורשין עליו תלויין רצועות וכשרוצין לתקנו עונבין רצועות העור ברצועות של הארובות ואת"כ תוחבין הארובות בכרעים וכשרוצין לפרקן מתירין הקלמנטרין והן הרצועות והטור נופל מאליו:

נזקפת על צדה. והוא שוכב על מטה אחרת כפויה:

מטה שנקליטיה עולין ויורדין בו. שאינן מחוברין ויכול לשמטן מן המטה:

נקליטין. ב' עצים אח' ארוך תחוב בראש המטה ובראשו חריץ וכן למרגלות המטה ונותנין קנה עליהן ופורסין יריעה עליהן להאהיל על המטה מפני צניעות והחמה:

שומטן. לנקליטין ודיו דזהו כפייתה דכל שעושין בו מעשה שאינו ראוי להשתמש בו כבראשונה דיו:

כל שמסרגין על גופה. שאינו מכניס הרצועות בתוך חורי עצי המטה:

והא תנינן. פ"ו דכלים:

משישופם בעור הדג. כדי להסיר קסמים דקים שבנסרים שלא יסרט בבשרו אז הוא גמר מלאכתו וקודם ששפם אף על גב שכבר סורגו לא נגמר מלאכתו:

אם מסרגו על גופה. ואי סלקא דעתך דמטה היינו שמסרגין על גופה נמצא שהעצים מחופים בחבלים מיד הוא גמר מלאכתו שהרי אינו צריך לשופם שבלא"ה אינו יכול לסרט:

ם ב תיפתר. תפרש למשנתינו במטות שבקסרין שיש להם נקבים ותוחבין החבלים לתוך הנקבים וצריך לשוף העץ מקום שאין שם חבלים:
אלא דבר שהוא סמוך לארץ. דהיינו שלא ישבו על הארץ ממש אלא שקרבו עצמן לארץ:
איקונין א'. כי בצלם אלקים עשה את האדם. איקונין צלם:
וגרמתני לכפותה. כלומר להניחו לארץ בעוניך:
ואית וכו'. ויש שמסיימין בה בלשון הזה:
יכפה הסרסור. היינו המטה שהוא הסרסור לבריאת האדם ע"י הזיווג הנעשה בתוכו:
כדי שיהא ניעור. כלומר אם ניעור בלילה יזכור שהוא אבל שיראה עצמו מונח על מטה כפויה:
וחורנ'. ואידך:
הוא ניעור בלילה. שאינו יכול לישן כדרכו וע"י שהוא ניעור יזכור אבילותו:
הרי אני כופה את המטה. וישן על הספסל שומעין לו ש"מ שאין הטעם שיזכור האבילות במה שרואה כפיית המטה אלא כדי שלא יישן כדרכו הלכך לישן ע"ג ספסל נמי שרי אלא כפיית המטה בעינן כתקנת חכמים:
מתני'. בפ' דסנהדרין פליגא על ברייתא זו:
כשמברין אותו. את כהן הגדול:
בכ"ג. הוא דמותר לישב על הספסל בימי אבילותו הא כהן הדיוט אסור וכ"ש שאר כל האדם:
וברבים. דווקא הוא דמתירין לכה"ג שישב על הספסל אבל ביחיד אפי' כה"ג אסור ל"א וברבים הוא דאסור לישב על הספסל אבל ביחיד אפי' כל אדם שרי:
ולא עבדין כן. אין המנהג כן ואין יושבי' על הספסל אע"פ שיש להן מטות כפויות א"נ ולא עבדין כמתניתין אלא כברייתא ויושבי' על הספסל:
פעמים. כופה מטתו ששה ימים:
עם דמדומי חמה. סמוך לערב אז אין כופין דהא אפי' זוקפין כדלעיל מיהו נחשב ליום א' מימי האבילות:
הורי. א' מן קרוביו של הנשיא:
משהוא זוקפה. בע"ש שוב אינו כופה לאחר השבת:
כמה ימים הי' לו. לאבל קודם השבת שהורה לו שאינה זוקפה עוד:
אפי' יום א' נשתייר לו. לאחר השבת צריך לכפותה:
ואיתחמי לו. ונראה לו בחלום הפסוק הזה יען כי מריתה לפי שעבר והורה דלא כהנך חכמים דבסמוך:

חרש. מכשף:
אלא נוהג עמה. אבילות הא א' מכל הקרובים של אשתו אינו נוהג עמה אבילות:
בדר עמו. עם חמיו וחמותו או היא עם חמיה וחמותו הוא דצריכין לנהוג אבילות זה עם זה הא בלא"ה אפי' על חמיו וחמותו אינו נוהג אבילות ל"א ה"ק אפי' בדר עם אחד מהקרובי' שלה אפ"ה אינו נוהג אבילות:
א"ל אתה שמעת מאביך. דבר זה שאמרת משמי' דר"י:
אמר לון לא צריך. דחמיו וחמותו דוקא נוהג עמה אבילות אבל שאר קרובים לא:
מהו לקרות את שמע. בשעה שהן עסוקין במת:
שהוא מותר בתשמיש המטה. הא דתנן כרגלים ואינן עולין לפי שהוא מותר בתשמיש המטה לפיכך אינו עולה:
א"ל. הכי אמרו כל תלמידי ר"י דלא שמע אדם דבר זה מר"י דמותר בתשמיש המטה אלא אביך והוא דבר מתמיה:
א"ל ר' יעקב. אם אמרה ר"י לא אמר אלא כאלו דברים הנאמרי' הכי והכי כלומר כמסתפק:
ה"ג והלא אמרו אין אבל ברגל ברבים אלא שבצינעא נוהגין בו:
הרי הוא אסור בתשמיש המטה. ואפ"ה אינו עולה א"כ שבת נמי אף שהוא אסור בתשמיש המטה לא יעלה:
אבל אי אפשר לשבעה בלא שבת. וה"ל שמנה ימי אבילות ואנן ז' תנן:

הלכה ו

מתני' **משחרב בית המקדש**. דאין לעצרת תשלומין כל ז' לקרבן בטלה ליה לתורת הרגל והוי כשבת שאינה מפסקת אבל בזמן המקדש שמי שלא חג ביום טוב ראשון של עצרת היה חוגג והולך כל שבעה כחג המצות היה עצרת כחג המצות אף לענין אבילות:
גמ' בעון קומי רבי יוסי מהו עצרת עולה שבעה אם הוא נחשב לז' כגון ג' ימים לפני העצרת והעצרת הרי עשרה או שעצרת מפסיד ז' ועולה ז':
ה"ג או שלשה לפני עצרת שבעה וכו' אר"י בריבי וכן הוא דוקא ג' ימים לפני עצרת מפסיק השבעה וכדתנן ברישא דמתני' אין מראה פנים. אין מבקרין את האבל לא בר"ה ולא ביה"כ:
ה"ג יוה"כ שחל להיות בשבת אין מראין בו פנים. דקס"ד דלא לחלק בינו לשאר שבתות השנה דמראין בו פנים:
כהדא. כהא ר"ח ה"ל אבילות ועלו רבנן אצלו להראות פנים ביה"כ שחל בשבת:
א"ל כלום אמרו וכו' אלא מפני התפילה. שיהא פנוי לבו כל היום לתפילה:

שנייא היא וכו'. מ"ש יה"כ שחל להיות בשבת ומ"ש חל בחול הא לעולם צריך להתפלל הלכך לעולם אין מראין בו פנים:

הלכה ז

מתני' **אלא קרוביו של מת**. בגמרא מפרש:

ולא חולציין במועד. חליצת כתף שזרועותיהן וכתפותיהן מגולות:

ולא מברין. סעודה ראשונה שאבל אסור לאכול משלו ורגילין להברותו ברחובה של עיר ובמועד אין מברין אלא קרוביו בתוך ביתו:

ואין מברין. אפי' בתוך ביתו אלא על מטות זקופות ולא כפויות כמו שנוהגים בשאר ימות השנה שאוכלין עמו קרוביו ומי שלבו גס בו על מטות כפויות לארץ:

אין מוליכין. הסעודה לבית האבל וקמ"ל במועד וכ"ש בשאר ימות השנה:

לא בטבלא. דרך כבוד:

ולא באסקוטלא כמין שלחן קטן של כסף או של זהב או של זכוכית וי"מ קערה של כסף:

אלא בסלין. של ערבה קלופה שלא לבייש את מי שאין לו:

ופוטרין את הרבים. נותנין להם רשות לילך מיד:

גמ' **שהן ראויין להתאבל**. הן מברין אבל שאר כל אדם שאינן חייבין להתאבל עליהן אין קורעין עליהן במועד:

ה"ג חכם שמת הכל קרוביו. וה"פ לענין זה דיניהם כקרובים שחייבין לקרוע במועד אבל שאר כל אדם לא:

כהדא. כהא רבי אבון מת במועד ולא ספדו ר' מנא והיו אנשי ציפורי אומרים עד מיתתו שנאו שלא היו אוהבים ר' מנא ור' אבון זה לזה בתר מועד עשה ליה ר' מנא יקר והספידו כראוי ונכנס ואמר לפניהם הא דתני חכם שמת הכל קרוביו דוקא לאותן שהיו אצל מיתתו אבל אנן לא היינו אצלו הלכך אינו דוחה את המועד:

מן המלל. שהיה קרע בבגד וקיפלו ותפרו ואח"כ קרע בו:

מן השלל. תפירה רחבה:

מן הרדיד. שאגד בידו כל הקרע ראשו עם סופו ותוחב המחט ב' או ג' פעמים:

מן האיחוי. תפירה יפה:

כל שאין מקומו ניכר. שתפור היטב ונראה כאלו הוא שלם:

על אביו וכו'. כולהו מפרש להו:

אבי אבי. זה אביו ואמו:

רכב ישראל ופרשיו. זה רבו שלימדו תורה כדמתרגם ר"י רבי רבי דטב להון לישראל בצלותיה מרתיכין ופרשין וכתיב ויחזק בבגדיו ויקרע' לשנים ל"ל לשנים אלא ללמדך שהיו קרועים לשנים לעולם:

ומאלישע אנו למידין תורה. בתמיה הא אליהו הוה חי:

עוד לא ראהו. והוה כמת:

כל ששונה הלכות. ועוד הוא בקי בתורה וי"ג כל ששונה הלכות בכל יום ועוד תורה:

כגון אנן דרבותינו שואלין אותנו ואנחנו משיבין להן:

ואנן.סתמא דש"ס קאמר ואנן אפי' החכמים הגדולים שבנו אין יודעין לבאר המשנה על בוריה:

כל שפתח לו תחלה. שהתחיל ללמוד עמו:

כל שרוב תלמודו ממנו. אם מקרא מקרא אם משנה אם גמרא:

כל שהאיר עיניו במשנתו. שהודיע לו טעם משנה אחת שלא יכול להבין:

ולמה לא אמר. סתם הלכה כר"י:

ומשני אית. תנאים שהיו מחליפין דברי ר' יהודה לר' יוסי:

חלץ קרע. קרע שאינו מתאחה כדין תלמיד על הרב שהאיר עיניו בדבר א' ממשנה:

בשני מפתחות וכו'. מתני' היא בתמיד כהנים הנכנסים שחרית לפתוח דלתות ההיכל מי שזכה בדישון מזבח הפנימי וכו' שני מפתחות בידו אחד מהן פותח פשפש הצפוני שאצל פתח ההיכל בקרן מזרחית צפונית של אולם והיכל כדתנן התם שני פשפשין והן פתחים קטנים כמין כיפות אורכו כעובי רוחב הכותל ודלת סובבת היה לו לשער הגדול אחד לצפון ההיכל ואולם ואחד לדרומו ואותו שבדרום לא נכנס בו אדם מעולם כדמפרש התם ופשפש שבצפון הוא פתח שבזוית האולם שאצל ה' אמות של כותל ההיכל שבצפון פתח ההיכל ודלת סובבת בו ואותו מפתח של אותו הפתח יורד לאמת השחי הבא לפתוח שחרית פשפש שבזוית האולם עומד מבחוץ בתוך האולם ומכניס ידו בחור שבכותל עד בית שחיו ופותח:

ואחד פותח כיון.לאחר שנכנס בזה ובא לו לתא אשר על פני אחד עשר אמה של אולם וקצת מן ההיכל ובמפתח השני פותח כיון. כשאר פתחים דלת אחד שמן התא להיכל ונכנס להיכל לפתוח דלתות ההיכל:

כיון. מהר בלא טורח:

זה אב ב"ד. שהיה חכם:

אלקי כל בשר. אפילו עכו"ם בכלל ומכיון דנקרא אלקי הכל שהכל מודים לו וזה פורק עולו ומברכו יש לקרוע עליו:

על הכינוים. כגון צבאות חנון ורחום ודומיהן:
באיסטרטא. רחוב:
והוה מגדף. בכינוי דלא גמירי העכו"ם שם המיוחד:
חד מרתיקא. הכאה אחת על לבו:
א"ל רשע. וכי יש לאמך בגדים די סיפוקי לקרען בשבילך:
תלת ארבע פסוקין. וקרי להו דלתות שכל פסוק ופסוק של ספר קינות פרשה לעצמה וצריך שיתן ריוח בין זה לזה:
כי ה' הוגה וכו'. רישא דקרא היו צריה לראש וסבר יהויקים דעל עצמו קאמר:
ולא קרעו את בגדיהם. מכלל דבעי קריעה:
כל אותו היום. ששמעתי שמת תלמוד חכם:
כד שמע שמת בנו של רבי אליעזר אף על גב דאכל גבינה ושתה מים גמר אותו היום בתענית ולא אכל ושתה עוד:
נעמית'. בת היענה מתרגמינן נעמיתא:
צדה ר' בא וחנקה. ולקח התפילין ממנה:
והיינו באין לידי שריפת התורה. דקסבר אחד שריפת התורה ואחד שאר כתבי הקודש קורעין עליהן:
ועדיין את צריך. לדין זה שטעית בשנים:
אלא על ספר תורה. וכעין ששרפה מלך ישראל בחזקה שאי אפשר להציל מידו:
. 'י ראש חולה. כלומר הוא יתחיל במחול מלשון אז תשמח בתולה במחול:
עלמות. מפרש בג' לשונות הקרובים זה לזה לשון העלם והסתר שמרוב המהירות אינו ניכר הליכתי:
בזריזות. דעלם לשון חוזק:
כאילין עולימתא. כהנך נערים שהולכין בכח ובמרוצה ובהליכה נאה:
עקילס אתנא סירא. כך שמו וכ"ה במדרש עקילס בן אסתוירס:
הואיל ינהגינו בעה"ז וכו'. מפרש עלמות לשון רבים שתי עולמות העה"ז והעה"ב:
מוסיף על הקרע. אם אירעו אבל אחר מוסיף על הקרע הראשון:
ותוספתו ג' אצבעות. כשיעור הפחות שבבגדים:
מהו. שצריך להבדיל השפה שלפני הצואר או דלמא אפי' קורע תחתיה ומניח השפה שלימה יצא. מכאן שהוא צריך להבדיל וכו'. וה"ק שהיה נראה שקרע לשנים מפני שקרע מקמי שפה ומיני' ילפינן לכל הקריעות:
ה"ג מת לו אביו קורע קרע אחר:

על זה בפני עצמו וכו'. על אביו ואמו בפני עצמו ועל שאר קרובים בפני עצמו:
ופריך ולא דא היא קדמיתא. הא אף ת"ק מודה שאין אביו ואמו בתוספת ומאי בלבד דקאמר ר"י בן תימא:
אלא שלא יוסיף וכו'. כלומר שני קרעים שאמרתי היינו בב' מקומות לפי שאין אביו ואמו בתוספת וגם אין מוסיפין על קרע של אביו ואמו לפיכך צריך שיקרע בשני מקומות:
עד איכן. הוא מוסיף אפילו נתמנה לו בגד שלא היה לו חלוק לקרוע ונזדמן לו בגד בתוך שבעה חייב לקרוע:
אפילו לאחר כמה. שנים חייב לקרוע:
מרחיק ג' אצבעות בצד אותו קרע וקורע:
שלמו מלפניו. שנתמלא הבגד קרעים מלפניו:
נעשה כפוחח. איש ערום שאין לו בגד פטור מקריעה:
רבי חיננא בר פפא עלה לגבי רבי תנחום בר חייה שהיה אבל ויצא רבי תנחום לגביה בלבוש סנטיריה:
מאנין בגדים שאין בהן תפירה כלומר שלא היו קרועין ובבראשית רבה הגירסא מאנין דלא בזיעין:
חפיתין. מלשון חפת חלוקו:
א"ל. הא מנ"ל דאין צריך לקרוע אלא הבגדים שהיו עליו בשעת חימום ולא כל הבגדים שלובש אח"כ:
יסוג תורעתך. יוגד קו פרצתך יסוג מלשון סוגה בשושנים ותרועה לשון שבר ופרצה:
רופפת. עולה ויורדת:
כיון שנתרערעה. שנזדעזעה אחת מהן:
שנולד בן זכר. הוא משלים החסרון:
ה"ג כד דמך ר"י הורי ר' יסא:
לשלול למחר. על קרע של ת"ח:
ולא פליגין. ר' יסא ור"ח בר בא דשאני שלילה מנעילה:
קרע וחזרה בו נשמה ואח"כ מת:
אם על אתר. כלומר לאלתר מת:
כדי שאילת שלום בין אדם לחבירו. דהיינו שלום עליכם:
ר"י. בעל בשר הוה והוצרך להשען על אדם אחר לפיכך הי' מיסתמיך על אדם אחר בהליכתו והוה ר"ל רואה אותו והחביא עצמו מלפניו:
וחדא. שעשה לי מכבר שאמר דבר הלכה ולא אמרה משמי:

א"ל ר"י בר אידי. כך המנהג אצל בני בבל שאין הקטן שואל בשלומו של גדול מפני כבודו של הגדול שהן מקיימין המקרא הזה יראוני נערים ונחבאו וגו':

מי מהלכין. כשהיו מהלכין ראו בית מדרש אחד:

א"ל. ר' יעקב הכא היה ר"מ יושב ודורש ואמר הלכה משמיה דר"י ולא אמרה משמיה דר"ע:

א"ל. רבי יוחנן כל העם יודעין דר"מ תלמיד ר"ע ולא היה צריך לומר משמו שהכל יודעין שתורתו של ר"ע הוא:

א"ל. ר' יעקב א"כ אין לך להקפיד על ר' לעזר שהכל יודעין שר' לעזר תלמידו דר' יוחנן הוא:

ומהו. ושאל לו ר' יעקב מהו למיעבר לפני צלם ששמו אדורי:

א"ל. ר' יוחנן ומה את חולק ליה כבוד שאין אתה רוצה לעבור לפניו בלא תשורה אלא עבור לפניו וסמי עיניו:

א"ל. ר' יעקב א"כ שפיר עבד רבי לעזר דלא עבר לפניך כיון שאתה אומר שזהו מדרך הכבוד שלא לעבור לפני גדול בחנם:

ור' יוחנן. שרצה שיאמרו הלכה משמו משום דאף דוד ביקש על כך:

שהוא חי לעולם. הרי אמר הודיעני ה' קיצי וגומר:

ה"ג ומה מהניא ליה:

רוחשות. נעות:

ידובב שפתי ישנים. רישיה דקרא וחכך כיין הטוב הולך לדודי למישרים:

כומר. כלי שמניחין בו ענבים עד שמתחממין והיין נוח לצאת:

דובב. היין רוחש ונע ויוצא למעלה:

קונדיטין. כוס של דבש עם יין ופלפלין:

חמיר עתיק. יין ישן:

אע"ג. שכבר עבר זמן מה ששתה עדיין טעמו בפיו ובהא פליגי מ"ד כמאן דשתה קונדיטין בעינן נמי שעשה מעשים טובים בעה"ז כמו שיש בקונדיטין עוד בשמים טובים אבל אמירת הלכה לחוד לא מהני ומ"ד כמאן דשתה חמר עתיק לעולם מהניא ליה אמירת ההלכה שיהו שפתותיו דובבות בקבר:

אין דור שאין בו ליצנים. משום דבעי מימר שבדורו של דוד היו ליצנים והוא הי' שמח במיתתו לכך מייתי ליה הכא:

אימתי יבנה בית המקדש. משום דהקב"ה אמר לו רק אתה לא תבנה הבית נמצא חיי דור מעכבין בנין בית המקדש והיו אומרים מתי ימות ויבנה בית המקדש:

יבא עלי. לשון שבועה הוא יבא עליו כך וכך אם לא שכדבריו כן הוא:
שמחתי באומרים לי בית ה' נלך. אע"ג שמיתתו תלויה בו כמו שמצינו במשה במלחמות מדין:
והיה כי ימלאו ימיך וגו'. קרא יתירא הוא דהמ"ל והיה כי תשכב או כי תלך אל אבותיך והיה כי ימלאו ימיך למה לי:
ימים שלמים אני מונה לך. אף על גב שעל ידי אריכות ימיו מתעכב בנין הבית אני ממלא לך שנותיך מיום ליום שמעשיו חביבין לפני הקב"ה מבנין בה"מ:

הלכה ח

מתני' **אין מניחין את המטה**. של מת ברחוב במועד:
לעולם. אפילו בחול דכתיב ותמת שם מרים ותקבר שם סמוך למיתה קבורה:
מטפחות. מספקו' כף אל כף:
גמ' **דוחה במטה**. ממהר לקברו לפי שאין דרך להתאבל עליהן ולהספידם כל כך וכבוד להם שיקברו מהרה ולא יעמדו בלא הספד:
ואינו מרבה בעסקיו. של מת:
מרבה בעסקיו. להגדיל ההספד:
ה"ג באבל רבתי אפילו על אביו ואמו ממעט בעסקיו:
שכל המרבה בעסק. אדלעיל קאי:
אינו מבדיל קנה שפה שלו. שבראש הבגד אלא מניחו וקורע למטה באמצע הבגד:
ה"ז קרע של תפלות. שאינו יוצא בו ידי קריעה שאינו ניכר:
רבי יוחנן שמע דר"ח חלש. עלה ורצה לבקר בתוך הדרך שמע שמת ירד מן החמור והוציא בגדיו הטובים שלובש בשבת וקרען:
כי האי דתנינן תמן. בהוריות פ"ג:
כה"ג פורם. קורע על מתו למעלה מקנה שפה שקורע בית הצואר ממש:
למטה ממש. בשפת חלוקו:
כר' יהודה. דקרע שמקמי קנה שפה הוא קרע של תפלות:
ופריך אין כר"י. סובר לא יפרום כה"ג כלל שרי"א ובגדיו לא יפרום שאינו בפריעה ופרימה כלל כ"ה בהוריות א"נ הכי פריך הרי מה שקורע למטה מן השפה אינו כלום למה הוא פורם.:
מאי כדון. מעתה:
ומשני חומר הוא בכה"ג. הואיל דכתיב גביה ובגדיו לא יפרום חמירי שלא יפרום קמי שפה:

שולל. תפירה שלא כדרכו:
ומאחה. תפירה כדרכו:
הסולם. לתפרו כעין סולמות. והקפש. לקפל התפירה וי"ג והקפל:
אפיקרסין. י"מ בגד הסמוך לבשרו וי"א בגד שמכסין בו הראש:
האשה. שמתה אביה או אמה קורעת החלוק העליון משום צניעות:
איזהו גיהוץ. מפורש לעיל בפרקין:
ה"ג עד שישלח פרע ויגערו בו חביריו. וה"פ שכבר גידל פרע יותר מדאי עד שחביריו גוערים מרוב שערותיו:
דמכת אימיה. מתה אמו ח' ימים קודם המועד דנתבטל ממנו גזירת שלשים קודם המועד ותוס' גורסין דמכת אימיה תלתין יומין קודם המועד:
מפני שבטלה ממנו מצות כיבוד. לפיכך יגלה לבו:
אסור לילך בסחורה. למקום רחוק ובשיירא:
אם היתה חבורת מצוה. כגון חבורת פסח וקדשים ומ"ש וכן כל דבר שצריך בעצמו אע"ג שאוכל בחבורה ויש שם משתה ושמחה:
הרי שהיה מחליף בגדים. כגון שלבש בגדי' אחרים שלא היו עליו בשעת חימום:
אלא יום ראשון. אותן בגדים שקרע ביום ראשון בשעת חימום:
פליגא אחרת ביניהון. כלומר ועוד איכא נפקותא בין ר"ח ובר קפרא:
אינו קורע. אלא בגד עליון:

הלכה ט

מתנ' ואשה רעותה קינה. מדכתיב ולמדנה אלמא קינה אחת אומרת וחברתה עונה אבל לעתיד לבא אומר בלע המות לנצח. שיבלע הקב"ה את המות וכולן עונות שירה שאין מיתה ואין דמעה ונקיט להאי קרא הכא כדי לסיים בדבר טוב:
גמ' **דמך**. מת:
איברייא. סעודת הבראה:
סברין מימר. סברוה למימר שמדעת החכמים עשו ההבראה שפסקו כן ובדקו שלא מדעת החכמים נעשה:
אפילו לשעה. לזמן מועט אין מניחין המטה ברחוב במועד ולא של נשים:
ופריך ואנן. רואין חכמים שעונין בדיבור במועד אפי' לאחר מיתת המת:
חבירים. ת"ח זריזין הן אע"פ שעונין לא יבואו לידי הספד:
אבל מוליכין חלילין. במועד:
לבית המשתה. בית חתנות שהיה לו נישואין קודם המועד:

לבית השמחה. מקום שמשמחין שם שמחה של מצוה:
הדרן עלך פרק אלו מגלחין וסליקא לה מסכת מועד קטן וכולא סדרא דמועדא